

VĚSTNÍK
PODZIM 2014

DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentura o.s.

Krátkého 1
190 03 Praha 9 – Vysočany

OBSAH

Úvod	1
Aktuality	3
Rozhovor s Jurajem Herzem, čerstvým držitelem Uznání DILIA	11
Perspektivy DILIA	14
Nový vizuální styl DILIA	14
Personální změny v agentuře DILIA	15
Granty a ceny DILIA	16
Rozhovor s Radkou Denemarkovou	19
Ocenění	24
Právo	27
Breviář autora: Úprava osobnostních práv v novém občanském zákoníku	27
Zákruty dědění autorských práv	31
Kolektivní správa	34
Digitální způsoby užití děl v rozúčtování DILIA	34
Zábava	38
Inscenační problémy v opeře	38
Výročí	40
Úmrtí	42
Kontakty	43

Správní rada DILIA

Vadim Petrov – předseda
Konzultační hodiny každou středu v sekretariátě DILIA
od 12:00 hodin.

Náročnější jednání je třeba domluvit předem
na tel. 283 893 603.

B. A. Šimon Pellar – místopředseda

Josef Hanuš
Vladimír Michálek
PhDr. Roman Ráž
Jaroslava Šiktancová
Mgr. Zdeněk Zelenka

Dozorčí rada DILIA

Ing. Pavel Weigel – předseda
MgA. Jiří Blažek
Mgr. Petr Markov

Věstník vydala DILIA, divadelní, literární, audiovizuální agentura o.s.

Uzávěrka 17. 11. 2014

Redakce: Marie Špalová a Helena Eliášová
e-mail: spalova@dilia.cz nebo eliasova@dilia.cz

ÚVODNÍ SLOVO

Vážení členové DILIA a zastupovaní autoři,

dovolte, abych vám všem jménem svým, jménem Správní rady, Dozorčí rady, ředitele DILIA a všech zaměstnanců popřál co nejkrásnější prožití svátků vánočních, hodně zdraví, síly a optimismu do nového roku 2015.

Snad se ani nemusím rozepisovat o tom, jak čas nám všem ne skutečně letí a chceme-li splnit vše, co jsme si na minulé Valné hromadě slíbili, musíme už dnes myslet na blízké budoucnost a zajišťovat věci s velkým časovým předstihem. 4. prosince 2014 proběhlo Vánoční setkání členů, kde DILIA udělila již tradiční „Uznání“, a hned po krátkém meziobdobí svátků vánočních začneme připravovat Valnou hromadu, jež se bude konat koncem dubna příštího roku. Při této příležitosti bych rád upozornil, že jde o Valnou hromadu, na níž předběžně projednáme reformu DILIA, jež je nutná z hlediska nového občanského zákoníku a především z hlediska Směrnice Evropské unie o kolektivní správě. Závažnost a rozsah těchto budoucích změn vám snad ani popisovat nemusím, nic-

méně vězte, že budeme všichni rádi, pokud tento rozsáhlý materiál do Valné hromady zodpovědně připravíme tak, aby byl předběžně odsouhlasen pro Valnou hromadu 2016, kdy musí dojít k zásadní změně stanov DILIA. Jde o novou koncepci organizace DILIA, která bude pro její další činnost v rámci EU odpovídat všem novým předpisům. Proto bych rád apeloval na všechny, abychom drobnější problémy a návrhy společně vyřešili do konání Valné hromady a tu již jejich projednáváním nezatěžovali. Očekávám, že členové DILIA budou v maximálním počtu přítomni a jejich příspěvky budou korektní, stručné, zásadní a konstruktivní.

Časové období od minulé Valné hromady do dnešního dne lze prozatím hodnotit více než pozitivně a jednoznačně mohu vám, všem zaměstnancům DILIA, jednotlivým vedoucím i panu řediteli Jiřímu Srstkovému za dosažené výsledky poděkovat.

Vadim Petrov
předseda Správní rady DILIA

JUBILEJNÍ PŘEKLADATELSKÁ DÍLNA 2014: MUZIKÁL

Již podesáté pořádala agentura DILIA překladatelskou dílnu. Workshop byl určen začínajícím překladatelům, ať už z řad studentů filologických oborů, či naopak studentů divadelních škol a dalších, kteří mají dostatečné jazykové vybavení a zájem o divadelní texty. Letošní ročník Překladatelské dílny DILIA byl zaměřen na překlad muzikálových textů z anglicky mluvící oblasti. Tutori mladých překladatelů byli v tomto ročníku Pavel Bár, Adam Novák a Jan Šotkovský. V rámci Překladatelské dílny DILIA vznikly tři nové překlady. V polovině června proběhlo úvodní setkání mladých stipendistek s jejich zkušenými tutory, které bylo zaměřené na praktickou přípravu budoucích překladatelů, tj. na základní informace ohledně specifik divadelního překladu a překladu muzikálových libret, na stručný náhled do trendů současného muzikálu, na problematiku autorského zákona. Stipendistky se seznámily také se základními modely spolupráce překladatele s dramaturgem a kopreperitorem, který zajišťuje hudební nastudování libreta. Na začátku října došlo k dalšímu setkání všech účastnic, kde se probíraly jejich zkušenosti s překladem. Stipendistky měly šanci vzájemně si překlady ohodnotit a vyslechnout názory nejen svých tutorů, ale i svých kolegyně. V sobotu 13. prosince proběhla v brněnském Divadle na Orli prezentace výsledků Překladatelské dílny DILIA 2014

pod názvem Muzikálový večírek. V režii hereckých pedagogů Ateliéru muzikálového herectví DIFA JAMU byly ve formě scénických skic představeny tyto nově přeložené texty:

Stephen Dolginoff: Příběh vášně

Překlad: Hana Nováková, tutor: Pavel Bár

Vězněný muž po letech opět vypovídá o svém dávném zločinu. Jakou roli v něm vlastně sehrál a jakou sehrál jeho komplic? Kdy se touha stává posedlostí a kam až je člověk schopen zajít? Příběh o vášni, touze a překračování hranic pro dva mladé herce.

Muzikál je založen na skutečné události z Chicaga roku 1924, kdy Nathan Leopold a Richard Loeb, studenti práv z bohatých rodin, zabil čtrnáctiletého chlapce. Mladíkům bylo v té době 18 a 19 let a jejich motivací byl pocit vzrušení z takového činu a snaha o dokonalý zločin.

Poprvé byl muzikál uveden v New Yorku v roce 2003, úspěšné off-broadwayské nastudování následovalo v roce 2005 a od té doby byl inscenován v řadě zemí po celém světě.

Paul Graham Brown: Velký Houdini

překlad: Barbora Hančilová, tutor: Adam Novák

Co je pravda? A co iluze? Co je realita a co už ne? Život Velkého Houdiniho, iluzionisty a mistra riskantních úniků, vyprávěný hravou muzikálovou formou vám na tyto otázky asi neodpoví. Zato vám představí barvitý příběh cesty snaživého chlapce z chudé čtvrti ke slávě... a to i té na nebesích. Muzikál o muži, který dokáže vyklouznout z jakýchkoli pout a pastí – ale neumí se vypořádat s poutem k matce a neprohlédne past, kterou na něj políčila svůdná kartářka. Text Paula Grahama Browna nestihne ani na chvíli nudit díky originálně stavěným situacím, vtipným dialogům, nadsázce a skvělým songům.

Michael John LaChiusa: Bernarda Alba

překlad: Helena Michková, tutor: Jan Šotkovský

Horké pláně jižního Španělska na počátku 20. století. Pět dospělých dcer žije v područí své přísné matky, jež se rozhodla, že osudy svých dětí bude určovat sama. Jenže s Bernardou Albou, paní celé domácnosti, se život nemazlíl... A tak by se neměl mazlít ani s jejími dětmi, ať jsou, jaké jsou, a ať mají jakékoliv životní sny.

Současný americký hudební skladatel a libretista Michael John LaChiusa si za námět ke svému nejnovějšímu muzikálu zvolil drama Federica Garcíi Lorcy Dům Bernardy Alby. Původní příběh zpracovává do muzikálové podoby tak, že se neztrácí jediná významná myšlenka a ničivá síla tyranie stojící v cestě touze po lásce a po svobodě je ve hře díky náročné ale působivé hudbě ještě patrnější.

Pražská prezentace výsledků Překladatelské dílny DILIA 2014 proběhla 4. prosince v rámci Předvánočního setkání DILIA.

Projekt Překladatelská dílna DILIA 2014 podpořili: Správní rada DILIA, Hl. m. Praha, DIFA JAMU, Divadlo na Orlí.

DK

FINSKOU CENU LEA ZÍSKALA DRAMATIČKA PIPSA LONKA

Prestížní Cenu Lea, kterou uděluje finský Svaz dramatiků a scénáristů od roku 1985, získal text dramatičky a dramaturgyně Pipsy Lonky **Písně od šedého moře** (*Lauluja harmaan meren laidalta / These little town blues are melting away*). Cena je udělena nejlepšímu dramatickému textu minulého roku, nikoli jeho inscenaci. Pipsa Lonka za svou hru *Písně od šedého moře* získala také hlavní mezinárodní cenu Heidelberger Stückemarkt 2014.

Více o hře:

Písně od šedého moře (*These little town blues are melting away*, 2010)

Překlad: Alžběta Štollová

Žánr: činohra - drama

Obsazení: 13 mužů, 7 žen

Hra se odehrává někde na pobřeží Baltského moře, v místě, kterému se snad ani nedá říkat vesnice. Voda pomalu stoupá. Stoupá tak pomalu, že snad ani není skutečnou hrozbou. Možná ale je. Blízko u moře jsou domy obývané melancholickými Finy, kteří se navzájem znají jako své boty. Někteří ještě mají sny. Jiní jen chtějí proplouvat životem. Domy jsou malé, lidé v nich velcí. V supermarketu Onni se všichni stávají jen neviditelnými zákazníky. A tak nezbývá nic jiného, než se na útesech pokoušet ohlédnout zpět do

starých dobrých časů. Pouze venku v přírodě se vše navrácí do pořádku. Pouze tam se lidé stávají tím, kým ve skutečnosti jsou. Hra poeticky, hořce i melancholicky, představuje divákům „celé Finsko v dramatické miniatuře“.

Finský originál a anglický překlad hry jsou elektronicky k dispozici v DILIA. Připravujeme český překlad.

Více o autorce:

Pipsa Lonka (*1977), finská dramatička a dramaturgyně. V roce 2007 vystudovala Finskou divadelní akademii. Lonka se věnuje dramatické tvorbě pro děti i dospělé. Ve svých hrách se zabývá vztahem lidí k umění, vnějšímu světu a hlavně k přírodě. Jejím doposud nejuspěšnějším textem je hra *Písně od šedého moře* (*Lauluja harmaan meren laidalta / These little town blues are melting away*, 2010), která získala Cenu New Baltic Drama 2011 (za finskou oblast), hlavní mezinárodní cenu Heidelberger Stückemarkt 2014 a prestižní Cenu Lea 2013. Lonka je také držitelkou ceny Prix Europe Special award za svou rozhlasovou hru *Varjojen talo* (*Shady House*).

HE

NĚMECKÝ ČASOPIS THEATER HEUTE ZVOLIL HRU ROKU 2014

Prestížní německý divadelní časopis Theater heute zvolil Hrou roku 2014 (Stück des Jahres 2014) hru **A ted: Svět! neboli Co je venku, do toho mi nic není** německo-švýcarské autorky Sibylle Berg.

Více o hře:

A ted: Svět! neboli Co je venku, do toho mi nic není (Und jetzt: Die Welt! oder Es sagt mir nichts, das sogenannte Draussen, 2013)

Překlad: Jitka Jílková

Žánr: činohra

Obsazení: variabilní (ženské postavy kolem dvaceti let)

Když je vám přes dvacet a právě žijete v Německu jako příslušnice střední třídy, můžete si dělat, co chcete. Prodávat přes internet viagru, občas spolu s kamarádkami někoho zmlátit, tu a tam si šňupnout koks, aby vám šla líp zumba, vsugerovat si lesbický vztah, držet nevlastního otce v zajetí ve sklepe. Nikdo se nad tím nepozastaví, stačí když se budete řídit právě módními klišé a svou činnost i pocity nazývat správnou intelektuální hantýrkou. Taky je třeba posílat esemesky, skypeovat, chatovat a vůbec být nepřetržitě on-line. Osamělosti se sice nezabavíte, vlastní matce život nevyřešíte, ale koho by to dnes deprimovalo, zítra se dá začít zase znovu, od začátku. Pokud ovšem nemáte velikost 38.

Inscenace hry v režii Sebastiana Nüblinga (Maxim Gorki Theater Berlin – Divadlo roku 2014) se představila v rámci Pražského divadelního festivalu německého jazyka 2014 v Divadle v Dlouhé. *Text v elektronické podobě je k dispozici v DILIA.*

Více o autorce:

Sibylle Berg (*1962), německo-švýcarská dramatička, spisovatelka a novinářka. V roce 1997 vyšel její první román *Ein paar Leute suchen das Glück und lachen sich tot*. Sibylle Berg je autorkou 15 románů, 17 her a řady esejů a článků. Její díla byla přeložena do 34 světových jazyků. V roce 2013 vydaly Větrné mlýny její román *Muž spí (Der Mann schläft)* v překladu Terezy Semotomové. V českém překladu jsou k dispozici tyto její hry: *Nadčlověk Macek, Helgův život, Už to bude. Odnaučte se milovat!, A ted: Svět! neboli Co je venku, do toho mi nic není*. V DILIA jsou k dispozici také její dosud nepřeložené hry: *Die goldenen letzten Jahre, Hund, Frau, Mann, Nur Nachts (český překlad připravujeme), Missionen der Schönheit, Die Damen warten*.

HE

70. NAROZENINY ALEXANDRA JERIEHO

Významný překladatel z anglického a francouzského jazyka a bývalý ředitel agentury DILIA Alexander Jerie oslavil 10. listopadu 70. narozeniny. Mezi autory, které překládá, patří taková jména jako Neil Simon (*Řeči*), Israel Horowitz (*Hodina pravdy*), Ken Ludwig (*Cyrano v Buffalu*), Norman Robbins (*Hrobka s vyhlídkou*), Brian Friel (*Faith Healer*) či Richard Nelson (*Madame Melville*) v anglické jazykové oblasti; z francouzštiny pak přeložil například hry dvojice Jean Dell – Gérald Sibleyras (*Ať žije Bouchon!, Půldruhé hodiny zpoždění*), Erica Assouse (*Švagřičky*) anebo Jeana Anouilhe či Georgese Feydeaua. Mimořádný úspěch v posledních letech zaznamenaly jeho překlady her *Hostina dravců* (autoři Vahe Katcha, Julien Sibre), *Opačné pohlaví* (David Tristram), *O lásce* (Philippe Claudel) a *Lháři* (Anthony Neilson).

Gratulujeme k životnímu jubileu!

K NEDOŽITÉMU VÝROČÍ IVY PEŘINOVÉ VYCHÁZEJÍ KNIŽNĚ JEJÍ HRY

Naivní divadlo Liberec vydalo reprezentativní knihu her své někdejší dvorní autorky a „první dámy české loutkové hry“, Ivy Peřinové.

„Kolíbá se kolíbá, kolíbá se velryba. Je v ní jako v pokojíčku, sednu si tam na židličku a ještě si zazpívám: kolíbá se kolíbá...“ napsala Iva Peřinová v jednom ze svých divadelních hitů. „Jonášovská“ představa velryby, v jejichž útrokách si můžete zařídit útulné bydlení, byla samozřejmě součástí její neobyčejné imaginace. Imaginace, z které se zrodily desítky příběhů vymknutých ze všednodenní reality.

Iva Peřinová (1944 – 2009) byla dvorní autorkou libereckého Naivního divadla a především významnou dramatičkou, kterou divadelní kritici označovali za první dámu českého loutkového divadla či české loutkové hry.

Naivní divadlo si připomnělo její nedožitá 70. narozeniny vydáním reprezentativní knihy, v níž naleznete jedenáct původních textů či osobitých dramaturgií, pod kterými je Iva Peřinová jako autorka podepsána. Navrch také několik odborných reflexí jednotlivých her a především komplexní studii o díle Ivy Peřinové z pera Zdeňky A. Tichého. To vše v překrásné grafické úpravě Romana Karpaše, se spoustou fotografií z loutkových inscenací Naivního divadla a plzeňského Divadla ALFA.

Kniha IVA PEŘINOVÁ – HRY je k zakoupení na pokladně ND (cena 200 Kč), případně ve vybraných libereckých knihkupectvích.

MŠ

INSTITUT UMĚNÍ – DIVADELNÍ ÚSTAV VYDAL DVOUSVAZKOVÝ VÝBOR HER ARTHURA SCHNITZLERA

Institut umění – Divadelní ústav vydal dvousvazkový výbor Schnitzlerových her. Prezentace obou svazků proběhla dne 24. 6. 2014 v Rakouském kulturním fóru v Praze.

Dvousvazkový výbor Schnitzlerových her představuje první české reprezentativní vydání dramatického díla tohoto významného rakouského autora. Mnohé z her vycházejí knižně poprvé, většina v nových překladech. Prezentaci uvedla přednáškou Zuzana Augustová.

Arthur Schnitzler: *Hry I.*

Výbor z her Arthura Schnitzlera představuje českému čtenáři doposud nejucelenější pohled na autorovo dramatické dílo. První díl výboru přináší dramatikovy texty z let 1888 až 1903. Obsahuje vedle známých děl jako je *Anatol*, *Rej*, *Zelený papoušek* a *Milko-vání*, také hry, které byly do češtiny přeloženy poprvé: *Jako štvaná zvěř*, *Osamělá cesta*, a drobné hry pro loutky: *Loutkář*, *Udatný Kasián* a *U velkého Kašpara*. Výbor obsahuje překlady J. Balvína, M. Černého, V. Tomeše, J. Tomka, M. Tvrdíka, J. Zoubkové a Z. Augustové. Svazek doplňuje studie Hartmuta Scheibleho.

Editoři svazku: Zuzana Augustová a Josef Balvín

Arthur Schnitzler: *Hry II.*

Všechny hry druhého dílu vycházejí knižně poprvé. Publikace přináší nejvýznamnější Schnitzlerovy hry jeho vrcholného období. Svazek obsahuje kritické komedie *Profesor Bernhardi*, *Fink* a *Fliederbusch* v překladu Josefa Balvína a dále méně známé texty drobných žánrů *Hodiny života*, *Pierotovy proměny*, *Hodina poznání*, *Bakchova slavnost*, které do češtiny přeložili Zuzana Augustová a Milan Tvrdík. Pro druhý díl výboru Josef Balvín nově přeložil drama *Komtesa Mici*, které se na našich scénách hrálo s úspěchem na počátku 20. století. Knižně poprvé také vychází překlad Josefa Balvína *Duše – Krá-jina širá*, již v roce 2005 uvedlo Národní divadlo v Praze. Druhý díl doplňuje původní studie dr. Lucie Merhautové o česko-rakouských kulturních vztazích přelomu 19. a 20. stol. a dále soupis všech inscenací her A. Schnitzlera na českých scénách.

Editoři svazku: Zuzana Augustová a Josef Balvín

Tučně vyznačené tituly jsou elektronicky k dispozici v DILIA.

HE

ZEMŘEL KAREL ČERNÝ

Ve věku 92 let zemřel dne 5. 9. 2014 významný český scénograf a filmový architekt, dlouholetý člen DILIA, Karel Černý. Karel Černý se podílel na více než 90 celovečerních filmech a nespočtu televizních inscenací a seriálů. Spolupracoval s takovými režiséry jako byli např. Jindřich Polák (*Nebeští jezdcí*), Zdeněk Podskalský (*Noc na Karlštejně*), Jaroslav Papoušek (trilogie „Homolkovi“), Bořivoj Zeman (*Ženy v offsidu*), Jiří Sequens (*Hříšní lidé města pražského*), Karel Zeman (*Cesta do pravěku*). S Milošem Formanem spolupracoval na všech jeho filmech natočených v tehdejším Československu. V roce 1985 mu Americká akademie filmového umění udělila prestižní filmovou cenu Oscar za výpravu filmu *Amadeus*.

Odchodem Karla Černého ztrácí česká filmografie jednoho z největších výtvarníků v oboru filmový architekt.

JT

ZEMŘELA MARKÉTA SCHARTOVÁ

Ve středu 12. listopadu 2014 zemřela ve věku 80 let doc. Markéta Kočvarová Schartová, emeritní děkanka DAMU, dlouholetá pedagožka katedry alternativního a loutkového divadla a významná loutkářská režisérka.

Markéta Schartová (rozená Kočvarová) měla k divadlu blízko od dětství, neboť rodiče byli zaměstnanci kladenského divadla. V roce 1953 maturovala na Gymnáziu v Kladně, v roce 1954 nastoupila jako loutkoherečka a později režisérka Středočeského loutkového divadla v Kladně, kde zůstala až do roku 1971. V letech 1971-1991 byla členkou Naivního divadla v Liberci. Externě spolupracovala i s dalšími loutkovými divadly.

V režijní tvorbě prosazovala metaforické chápání loutkového divadla a snahu o syntetickou formu umožňující mnohovrstevnou uměleckou výpověď. Z režii jmenujme inscenace *O věrném milování Aucassin a Nicoletty*, *Turandot ukrutnice* (I. Peřinová), *Markéta Lazarová* či *Ze života hmyzu*. Její tvorba se neomezila jen na dětské publikum, pozoruhodných výsledků dosáhla i v tvorbě pro dospělé.

Na počátku devadesátých let ji společně s několika loutkoherci oslovil Josef Krofta, aby učila na katedře alternativního a loutkového divadla DAMU. Stala se proděkankou a později děkankou DAMU. Měla titul docentky.

MŠ

ZEMŘEL JINDŘICH POKORNÝ

Dne 24. 8. 2014 zemřel ve věku 87 let překladatel, esejista, literární historik, dlouholetý člen DILIA a nositel Uznání DILIA, Jindřich Pokorný. Pokorný je autorem řady esejů a překladů, zejména poezie, z němčiny, francouzštiny a latiny. Do češtiny Jindřich Pokorný přebásnil například díla Voltaira, Victora Huga, Rainera Marii Rilkeho. Známý je také jeho překlad veršovaného dramatu *Cyrano z Bergeracu* francouzského dramatika Edmonda Rostanda. Mimořádný zájem věnoval středověkému písemnictví. Do češtiny převedl například hrdinský epos *Píseň o Nibelunzích* a rytířský román Wolframa von Eschenbach *Parsífal*. Spolu se svým tchánem Bedřichem Fučíkem napsal knihu o původu a významu různých rčení a přísloví *Zakopaný pes*.

Za minulého režimu se významně podílel na činnosti disentu, založil například Kolegium pro podporu nezávislé vědy, umění a vzdělání. V roce 1998 obdržel Státní cenu za překladatelské dílo, letos na jaře byl vyznamenán francouzským rytířským Řádem akademických palm.

(zdroj: ČTK)

HE

ZEMŘEL FRANTIŠEK FRÖHLICH

Ve věku 80 let zemřel dne 13. 7. 2014 v Praze po krátké nemoci překladatel, dramaturg a dlouholetý člen DILIA, František Fröhlich.

Po maturitě (1952) na gymnáziu v Praze studoval v letech 1952–57 angličtinu a dánštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Později pracoval v Československém rozhlasu v Praze, do roku 1972 působil v Institutu překladatelství a tlumočnictví při Univerzitě 17. listopadu v Praze a současně v Činoherním klubu jako lektor dramaturgie. Od roku 1972 byl na volné noze a věnoval se překládání. Zároveň (od roku 1990) učil jako externista na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde vedl překladatelské semináře pro studenty anglistiky a skandinavistiky. Překládal hlavně prózu a drama z angličtiny a severských jazyků, je autorem řady článků, komentářů a doslovů. Díky jeho překladům se může i český čtenář seznámit s klasiky dánské a norské literatury. Mezi neznámější severské autory, jejichž díla Fröhlich převedl do češtiny, patří například Henrik Ibsen, August Strindberg a Hans Christian Andersen.

(zdroj: divadlo.cz)

HE

ROZHOVOR S JURAJEM HERZEM, ČERSTVÝM DRŽITELEM UZNÁNÍ DILIA

Vystudoval jsi fotografii na Střední uměleckoprůmyslové škole v Bratislavě a loutkárnu v Praze na DAMU. Vždycky jsi věděl, že chceš dělat film, nebo tam bylo nějaké váhání?

Ne, žádné váhání nebylo. Jako desetiletý jsem dal kamarádovi knihu, kam jsem napsal: „K narozeninám Tvůj Juraj Herz, herec a režisér.“ Ale bydlel jsem v Kežmaroku. Takže jak se k filmu dostat? V *Lubici* vedle Kežmaroku jsem měl dobrého kamaráda a ten mi pak zmizel do Bratislavy na UMPRUM na grafiku. Když ti na takovém malém městě zmizí kamarád, jsi najednou ztracený, a tak jsem se ho zeptal, jestli by na té grafice nebylo něco pro mě. Rád jsem fotografoval a na grafice bylo i fotografické oddělení. Tak jsem tam šel dělat zkoušky, dodatečné zkoušky, a protože na škole potřebovali otevřít nové oddělení, vzali všechny. Když jsem skončil UMPRUM, tak jsem zase nevěděl kam jít. Dělal jsem zkoušky na herectví na VŠMU a po zkouškách si mě zavolal Janko Borodáč, rektor a slovenský bard, a říká mi: „Prosím ťa, zkúšku si urobil, ale čo by si hrál v slovenskom repertoári?“ Tenkrát se hrály samé vesnické hry. Tak jsem na VŠMU nenastoupil a byl jsem zase volný. Na UMPRUM se vyráběly ale taky loutky a já jsem vedl loutkářský soubor, který jsem pak předal Juraji Jakubiskovi. Jezdili jsme na Loutkářskou Chrudim, kde jsem se seznámil s vedoucím loutkářské katedry na DAMU, který se mě ptal, kam půjdu po střední škole. Já jsem nevěděl kam, a tak jsem šel dělat zkoušky, zase dodatečné, na loutkařinu na

DAMU a vzali mě. V ročníku jsem byl s Janem Švankmajerem, trochu jsme tam spolu bouřili, dělali jsme černé divadlo a divadlo s maskami. Já jsem pak dělal japonské divadlo s prosvětlenými loutkami. Pedagogové, skalní loutkáři, byli rozčilení a nedovolili mi jet do Rumunska. To byla velká událost, protože tenkrát se nesmělo do žádné ciziny a škola mohla vyjet do Rumunska. Ale protože jsem se choval vzpurně, tak mi to zakázali. Mrzelo mě to, protože se říkalo, že rumunská děvčata chodí v létě bez podprsenky. Na škole byli z mé japonské inscenace tak rozčilení, že mě nechtěli nechat absolvovat, ale protože to byla dobrá inscenace, nakonec mě nechali. Pak jsem šel s Janem Švankmajerem do Semaforu, kde jsem hrál a režíroval. Po roce jsem dal výpověď a odešel jsem dělat asistenta režie k Zbyňku Brynychovi na Barrandov.

A už se dostáváme k filmu...

Ano, u Zbyňka Brynychy jsem dělal dva filmy a u Jána Kadára taky dva a trochu jsem i hrál. Pak už jsem sám režíroval film *Kulhavý ďábel*, kde jsem si hrál hlavní roli. To byl příšerný film. Mělo to být o ďábovi neřesti a tři týdny před natáčením mi veškerou neřest ze scénáře škrtli. Chtěl jsem to vzdát, ale byl to velmi drahý film, tak jsem to nakonec s nechtutí natočil. Myslím, že jediný, komu se ten film líbil, byl můj otec. A pak už jsem dělal *Spalovače mrtvol* podle Ladislava Fukse. To byl můj třetí film.

Ladislav Fuks s Tebou na filmu spolupracoval?

Dva roky jsme s Ladislavem Fuksem a dramaturgyní Věrou Kalábovou seděli ve Slávii a psali ten scénář. Fuks byl šílenec, z filmu ho zájímalo hlavně to, jak a kdy budeme točit mrtvolu. Slíbil jsem mu, že až budeme točit mrtvolu, může přijít a já ho zavžu do místnosti s rakvami. Měl obrovskou radost. Fuks po mně ale taky pořád chtěl, abych do *Spalovače mrtvol* obsadil jeho přátele, většinou mladé kluky z pražské galerky. Ani jeden z nich nepřekročil práh Barrandova. Předal jsem mu tehdy scénář, ať si ten film natočí sám, lekl se a už mi své přátele nenabízel.

A pak přišly další filmy...

Měl jsem připravené další tři filmy podle Ladislava Fukse, *Myši Natálie Mooshabrové*, *Příběh kriminálního rady* a *Veselý anenský bál*. Scénáře už byly napsané, pracovali jsme na nich s Ladislavem Fuksem, Věrou Kalábovou a především s Luborem Dohnalem. Ale ty filmy mi zakázali natočit a *Spalovače mrtvol* zamkli do trezoru.

Na čem jsi pak pracoval?

Slováci mi hodili záchranné lano a dovolili mi natočit *Sladké hry minulého léta* Guy de Maupassanta. To bylo výhodné, protože jsem po expresionistickém *Spalovači mrtvol* mohl natočit film impresionistický. To byl ale taky průšvih, protože tam byly erotické scény. Tehdy jsem byl ohrožený hned ze dvou stran: Otec mi poslal dopis, který mu předal katolický kněz, který ho znal, a ten mu psal: „*Pane lékárníku, Vy jste takový slušný člověk a Váš syn natočil film, kde se pod svatým znakem křesťanství, pod křížem, dějí zvrhlé věci.*“ Samozřejmě, mladá Francouzka měla křížek nad postelí a tam se odehrávala soulož. Komunisté

zase chtěli film vystříhat, protože ve filmu nesměl být žádný kříž, jelikož to bylo protisocialistické. Za film jsem získal na festivalu v Monte Carlu Zlatou nymfu za barevnou kameru a Grant Prix.

Nějaký čas jsi také strávil v Německu.

V roce 1987 mi zavolal jeden německý producent, abych přijel do Německa, že tam pro mě má film. To bylo ohromně výhodné vypadnout pryč, dostal jsem legální povolení točit v Německu a odjel jsem. Po čase jsem napsal, že v Německu zůstanu a že se chci zbavit českého občanství. Ale oni mi jenom prodloužili povolení k pobytu. Pak byla po dvou letech revoluce a já jsem se mohl vrátit.

Do Německa mě tehdy vzali jako režiséra pohádek. Natočil jsem tam například *Žabího prince*, *Císařovy nové šaty* a *Hloupou Augustinu*. S *Hloupou Augustinou*, to je pohádka pro tříleté děti, kde hlavní roli hrála Tereza Pokorná, jsem jel na festival do Berlína. Po projekci za mnou přišla vedoucí festivalu a říkala, že je to moc roztomilý film, baví děti i dospělí, ale na festivalu nemůže dostat žádnou cenu. V Berlíně se prý dávají ceny jen sociálně kritickým filmům a můj film byl moc zábavný. Kdyby tam prý vystupovala holčička, které zemřela maminka a která se v cirkuse musela protloukat, tak by ten film cenu získat mohl, ale takhle... A pak jsem v zahraničí točil i další filmy, hlavně detektivky, například ve Francii Maigreta.

Nejvíc ale tíhneš k hrůzným filmům. Kde se v Tobě vzala záliba v hororech?

Otec měl veškeré školy německé a na gymnáziu měl profesory, kteří nutili studenty učit se spoustu věcí nazpaměť, hlavně básně. Otec mi tak místo pohádek přednášel z hlavy Schillera, Heineho, Goetheho

„*Wer reitet so spät durch Nacht und Wind? Es ist der Vater mit seinem Kind.*“ To byly hrůzostrašné věci. A pak jsem četl Hauffovy pohádky, kde byly useknuté ruce, nohy a další hrůzy. Takže jsem k hrůze a děsu získával přirozeně vztah.

Dokonce máš několik cen z hororových festivalů. Účastníš se takových festivalů rád?

Festivalů hororových filmů jsem se účastnil hodně a několikrát jsem byl i v porotě. Hororové festivaly jsou ty nejlepší festivaly vůbec. Všichni režiséři se znají, znají své filmy, bydlí spolu. Je to speciální skupina lidí. Obecenstvo je také jiné. Když se například na plátně objeví zavřené dveře, celé obecenstvo křičí „Otevřít!“ nebo když se objeví měsíc, všichni vyjít jako vlci. Je to zábavné.

V současné době píšeš své paměti, nebo už jsi hotov?

Paměti jsou už hotové. Psal je Jan Drbohlav, já jsem povídal a on to všechno zapisoval. Brzy vyjdou.

Rozhovor vedl Jiří Srstka, redakce Helena Eliášová

Juraj Herz (4. 9. 1934, Kežmarok), režisér, scénárista a herec. Ke konci války byl spolu s rodiči deportován do koncentračního tábora. Po válce studoval na bratislavské Střední uměleckoprůmyslové škole fotografii a po ní na loutkářské fakultě DAMU režii a herectví. Poté spolupracoval jako režisér a herec s divadlem Semafor. Do menších úloh byl obsazován i ve filmech a brzy začal pracovat na Barrandově také jako asistent režie a pomocný režisér, mimo jiné na filmu *Obchod na korze* režisérské dvojice Ján Kadár - Elmar Klos. Jako samostatný režisér de-

butoval roku 1965 středometrážním snímkem *Sběrné surovosti* podle povídky Bohumila Hrabala. V následujících letech natočil řadu významných snímků různých žánrů, např. psychologická dramata (*Známí Raka*, *Petrovovy lampy*), komedie (*Kulhavý ďábel*, *Holky z porcelánu*), tragickou grotesku (*Spalovač mrtvol*), horor (*Upír z Feratu*), stylizovaný romantický příběh (*Morgiana*) a v neposlední řadě i působivé pohádky s tajemnou atmosférou (*Panna a netvor*, *Deváté srdce*, *Přezůvky štěstí*). Po roce 1987 Juraj Herz emigroval do Německa, kde natáčel klasické i moderní filmové pohádky (*Žabí princ*, *Hloupá Augustina*, *Císařovy nové šaty*) a věnoval se tvorbě dokumentárních TV filmů i seriálů pro různé televizní společnosti v Německu, Rakousku, Francii i USA. Od začátku devadesátých let střídavě točí v České republice a v zahraničí filmy i dokumenty, inscenace a seriály, působí jako divadelní režisér v činohře i v opeře. Za filmovou tvorbu získal řadu domácích cen (za své celoživotní dílo obdržel v roce 2009 Českého lva) i mezinárodních ocenění, včetně velkých cen na festivalech v Karlových Varech (Křišťálový glóbus za mimořádný umělecký přínos světové kinematografii), v Monte Carlu (Grant Prix, Zlatá nymfa), v Chicagu aj. Vedle toho byl vyznamenán Velkou cenou bavorské televize a Státní cenou Bavorska (*Habermannův mlýn*). Jeho poslední filmy jsou horor *T. M. A.* (2009), film z období 2. světové války *Habermannův mlýn* (2010) a povídkový film *Slovensko 2.0* (povídka *Čestný občan*, 2014).

NOVÝ VIZUÁLNÍ STYL DILIA

Vedení DILIA se na podzim tohoto roku rozhodlo, že k začátku roku budoucího vznikne nový, jednotný korporátní styl DILIA.

Impulsem pro toto rozhodnutí bylo plnění formálních podmínek, které pro právnické osoby přinesl nový občanský zákoník. Jde zejména o změnu právní formy z „občanského sdružení“ na „spolek“ a s tím související změnu názvu.

Je zřejmé, že změna názvu, byť marginální, jako je tomu v případě DILIA,* s sebou nese změnu firemních dokumentů, jako jsou hlavičkový papír, hlavičky smluv, vizitky atd.

DILIA se ovšem rozhodla uvedenou nutnost využít pro „redesign“ dokumentů a ostatních částí „korporátní identity“ a zejména pro sjednocení její vizuální podoby.

Postupovala přitom cestou soutěže, kdy oslovila čtyři grafické designery, resp. grafická studia, s požadavkem koncepce a cenové nabídky. Vítězem soutěže se stal s DILIA delší dobu spolupracující grafik Adam Gratz, který nyní v souladu se svou do soutěže předloženou koncepcí připravuje veškeré složky nového vizuálního stylu DILIA.

Podstatná část nového vizuálního stylu bude hotova a uvedena

* Jde o změnu označení právnické osoby v názvu DILIA, tedy nahrazení zkratky „o. s.“ zkratkou pro zapsaný spolek „z. s.“

do praxe DILIA v lednu příštího roku s tím, že spolupráce s vítězným grafikem bude pokračovat i dále, dle požadavků a potřeb DILIA.

Na co se tedy od nového roku můžete těšit, aneb jak změnu vizuálního stylu poznáte „z vnějšku“?

Nová bude vizuální stránka veškerých dokumentů a prostředků komunikace, jako jsou hlavičkové papíry, hlavičky smluv apod. Z hlediska svého vizuálu budou redesignovány i webové stránky DILIA a její propagační materiály. Do nového vizuálního stylu budou ovšem laděny i akce DILIA typu překladatelské dílny, cen DILIA, Dne D apod. A konečně jej v průběhu příštího roku poznáte i na podobě periodik DILIA, tedy v neposlední řadě i na vzhledu věstníku. Pro úplnost: logo DILIA však zůstane zachováno v původní podobě.

Doufáme, že se vám nový vizuální styl DILIA bude líbit.

Jan Barták, Zdeněk Harvánek

PERSONÁLNÍ ZMĚNY V AGENTUŘE DILIA

Nová vedoucí literárního oddělení DILIA

Ke dni 10. 6. 2014 nastoupila jako nová šéfka literárního oddělení DILIA Alena Jakoubková. Paní Jakoubková není žádná začátečnice, jedná se o zkušenou matadorku na poli literatury. Vlastně celý svůj profesní život pracovala v knižních nakladatelstvích, včetně Albatrosu a Euromedia Group. Je též sama autorkou, spisovatelkou a vydala přes 20 knih.

Doufám, že v DILIA pobude dlouhou dobu a že její práce bude přínosem jak pro autory literárních děl, tak pro DILIA. Autory prosím, aby se na ni s důvěrou ohledně svých literárních děl a děl vědeckých obraceli.

Přeji jí v její nové práci hodně štěstí.

Jiří Srstka

Nová kolegyně v divadelním oddělení DILIA

Ke dni 1. 9. 2014 odešla z divadelního oddělení Zuzana Michlerová, která se starala o kontakt se zahraničními agenturami, především s francouzskojazyčnou oblastí, Ruskem a dalšími. Novou referentkou se stala Barbora Prokopová. Kontakt na novou referentku pro zahraničí je: prokopova@dilia.cz a 266 199 830.

Barbora Prokopová (*1988) absolvovala bilingvní česko-francouzskou sekci Gymnázia Jana Nerudy, poté nastoupila na bakalářský obor Mezinárodní teritoriální studia Fakulty sociálních věd UK, v rámci kterého strávila deset měsíců na univerzitě L'Institut d'Etudes Politiques ve francouzském Lyonu. V současné době dokončuje na FSV UK magisterský obor Balkánská, eurasijská a středoevropská studia, kde je předmětem jejího zájmu Rusko a post-sovětský prostor. V tomto roce absolvovala v Moskvě semestrální stáž na Státní univerzitě M. V. Lomonosova. Vedle studia se věnuje kultuře - dlouhodobě spolupracuje s kinem Světozor, v současnosti především během filmových festivalů, a zajímá se o současnou divadelní a taneční produkci.

Zdeněk Harvánek

DIVADELNÍ GRANT DILIA VYHLÁŠEN

Divadelní grant DILIA je určen k podpoře činoherních inscenačních projektů studentů uměleckých škol a filozofických fakult s důrazem na současnou českou i zahraniční dramaturgii a původní tvorbu. Uzávěrka podání žádosti o grant DILIA je 15. prosince 2014.

Divadelní grant DILIA je určen k podpoře studentských činoherních projektů. Žadatelé mohou být studenti vysokých uměleckých škol (DiFA JAMU Brno, DAMU Praha) a filozofických fakult (FF MU Brno, FF UK Praha, FF UP Olomouc, FPF SU Opava – obor kulturní dramaturgie).

Studentským projektem se rozumí takový, jehož hlavní inscenační tým (režie, scénografie, úprava atd.) je tvořen pouze studenty. Podpora bude udělena pouze projektům, jako jsou scénická čtení a inscenace původních českých textů či dosud neuvedených překladů zahraničních her. Jedním z předpokladů úspěchu žádosti je ošetření autorských práv spojených s daným projektem ze strany DILIA.

O grant se mohou ucházet jak projekty vytvořené v rámci školní výuky, tak projekty vytvořené na základě vlastní iniciativy studentů.

Žádost o grant podává přímo student (autor, režisér, produkční apod.). Autor projektu (kolektiv) musí být v době podání žádosti řádným studujícím jedné z výše uvedených fakult.

Pokyny k podání žádosti o Divadelní grant DILIA jsou uveřejněny na internetových stránkách www.dilia.cz.

V roce 2014 bylo na základě Grantu DILIA podpořeno celkem 5 projektů studentů vysokých uměleckých škol a filozofických fakult z Prahy, Brna a Opavy. DILIA je tak jedinou divadelní agenturou, která soustavně podporuje mladé české autory a divadelníky.

MŠ

LITERÁRNÍ GRANT DILIA

Agentura DILIA již čtvrtým rokem vyhlašuje Literární grant DILIA.

Literární grant DILIA je určen českým vydavatelům a nakladatelům a DILIA jím chce, stejně jako v minulých letech, podpořit knižní vydání dosud nepublikovaného, umělecky ojedinělého a přínosného slovesného díla českého autora. Literární grant DILIA je z poloviny určen nakladateli na uhrazení části výrobních nákladů na vydání titulu. Druhou polovinu částky obdrží přímo autor. V daném roce je nakladatel oprávněn požádat o Literární grant DILIA pouze na jedno dílo. Žádost musí obsahovat zdůvodnění výběru, synopsi, ukázkou v rozsahu 20 normostran a informaci o obchodních podmínkách vydání díla.

Žádost o Literární grant DILIA je nutno podat do **28. 2. 2015**.
O udělení grantu rozhodne Správní rada DILIA do **30. 4. 2015**.

V loňském roce DILIA podpořila vydání románové prvotiny Jakuba Dotlačila **Jiné životy Hynka Harra**.

Alena Jakoubková

SPRÁVNÍ RADA DILIA UDĚLILA UZNÁNÍ

Správní rada divadelní, literární, audiovizuální agentury DILIA podesáté ocenila umělce za jejich celoživotní umělecké tvůrčí činy, občanské postoje a ostatní aktivní činnosti v široké oblasti kultury. Uznání uděluje Správní rada spolu s ředitelem DILIA na písemný návrh jednotlivců nebo profesních klubů členům DILIA, zpravidla starším šedesáti let. Oceněnému přísluší odměna ve výši 20.000 Kč.

Na předvánočním setkání členů DILIA, dne 4. prosince 2014, byli oceněni režisér, scénárista a herec Juraj Herz, spisovatel, herec a loutkoherec Ivan Kraus a básnířka a překladatelka Vlasta Dvořáčková.

Všem oceněným srdečně gratulujeme!

MŠ

CENA JOSEFA JUNGMANNA

Dne 2. října 2014 udělila Obec překladatelů při slavnostním ceremoniálu v prostorách Goethe-Institutu již po 23. Cenu Josefa Jungmanna a další tvůrčí ocenění za nejlepší literární překlady vydané v roce 2013. Odborná porota zasedla ve složení Jarmila Emmerová, Dagmar Hartlová, Václav Jamek (předseda), Božena Koseková a Jiří Našinec.

DILIA již tradičně podpořila jednu z cen.

Jungmannovu cenu letos získal Robert Svoboda za překlad románu *Harmonia caelestis* maďarského autora Pétera Esterházyho.

Mimořádnou tvůrčí odměnu obdržely Anna Kareninová za překlad *Cantos II* amerického spisovatele Ezry Pounda a Michaela Jacobsenová za překlad německého románu *Ze života fauna* od Arna

Schmidta. Tvůrčí odměnu obdrželi Petra Diestlerová za překlad anglického románu *Tisíc podzimů Jacoba de Zoeta* od Davida Mitchella, Lada Hazaiová za překlad španělského románu *35 mrtvých* od Sergia Álvareze, Alice Hyrmanová McElveen za překlad románu *Pole* od irského spisovatele Kevina Mahera, Hana Kulišanová za překlad nizozemského románu *Nahoře je ticho* od Gerbranda Bakera, Radek Malý za překlad výboru básní R. M. Rilka *V cizím parku* a Danuše Navrátilová za překlad francouzského románu *Francouzské umění válčné* od Alexise Jenniho. Prémii Tomáše Hrácha získala Martina Knápková za překlad románu *Megasmutná pravdivá lovestory* od amerického spisovatele Garyho Shteyngarta. Při této příležitosti bylo uděleno i Stipendium Hany Žantovské, a to Michaelu Alexovi na překlad básní polského autora Adama Zagajewského.

Alena Jakoubková

ROZHOVOR S RADKOU DENEMARKOVOU

Vaše nejnovější kniha nese název *Příspěvek k dějinám radosti*, její téma ale nijak radostné není. Jak máme její název chápat?

Je zvláště radostné. Zase je to můj antropologický průzkum a promýšlení současnosti. Vlastovky letí světem a sbírají příspěvky k dějinám radosti o lidech tam dole. Sex je radost, má mnoho podob. Měla to být nebojácná a nekompromisní, přitom křehká kniha. Není to jen otázka postavení muže a ženy, ale především otázka humanismu a otázka fenoménu lásky. Na kontrastu s paralelním vztahem Policisty a Vdovy je patrné, že znásilnění je zruďný a krutý zločin, který nesouvisí se sexem a který se stává během války dodnes bezostyšnou zbraní hromadného ničení. Kniha je i hosenou rukavicí vlně detektivních příběhů, rozbíjí dělení na viníky a oběti, takové jednoduché dělení v životě neplatí. A jazyk je stylizovaným jazykem vlaštovek, které si vyprávějí o všem, co lidé po staletí provádějí. V předchozích knihách jsem byla zaujatá prostorem země, kde žijí, nyní jsem se rozhledla po světě, jsme součástí lidstva. Zase píšu o tom, co mě na této době trápí, zase jde o alegorické podobenství, snažím se nebyť lapena ve světě a v jeho frázích, účelech. Pro mě není důležitá národnost, politická příslušnost, náboženské vyznání, pohlaví. Na čem záleží a co nemůžeme ovlivnit, je jen fakt, zda jsme prožili dětství jako chlapec nebo dívka a zda jdeme životem v kůži muže nebo ženy. Důležité je, jací jsme.

Láska k životu a ke světu je něco jiného než jakákoliv politická zalepenost nebo náboženská víra, která se bojí a nenávidí a rozděluje a označuje nežádoucí osoby. Náboženská víra a politická zalepenost se předávají jen kulturou a rodinnými tradicemi. Lidé musejí popřít všechno, co vidí a cítí. Musejí věřit tomu, co říkají druzí. Ale skutečná láska ke světu přijímá a miluje rozmanitost života a třeba pohlaví a sexuální orientace nejsou podstatná. Po této stránce bylo cílem a ctížádostí knihy vrátit lidem s vagínou opravdovou nezávislost, jejich nepopíratelnou a nezadatelnou důstojnost. Náboženské systémy přišly s myšlenkou, že žena je bytost druhého řádu, čímž obnažily, že se bojí sexuality a že sexualita, nikoliv duch, jim vládne. Je zajímavé, že věty jako „nikdo nic lepšího než demokracie nevymyslel“ vyslovují lidé, kteří nejsou demokrate.

V románu zkoumám i detailní otázky, jaké hry to vlastně muži a ženy hrají dnes: Proč jsou vztahy tak zákazonosně liberální. Je cílem mužů jen vystřídat co nejvíce sexuálních partnerek. Je cílem žen najít jen vhodného partnera, který zajistí živobytí jim a potomkům. Nebo chtějí jen najít dárce, který ptáčatům v hnízdě předá co nejlepší geny. Nebo to už neplatí. Jakou podobu má rodina. Bude přípustná polygamie. Bude incest beztestný. Bude mít rodina podobu dvojice, trojice, čtveřice a tak dále bez ohledu na pohlaví. Se-

stěhují se přátelé. Klesá význam biologických otců. Roste význam nepokrevních lidí, kteří se dítěti věnují doopravdy. Je to pro dítě větší ohrožení. Předstírají muži ochotu být věrní, i když to nemají v úmyslu. Chtějí ženy jejich klam odhalit. Právní systémy, které vymáhaly trest za ženskou a mužskou nevěru, selhaly. Právní systémy nepočítají s láskou.

Pro své knihy si nevybíráte lehká témata. Dokonce se dá říci, že se k tíživým tématům urputně vracíte. Tématem Vaší nejnovější knihy je znásilnění a násilí páchané na ženách. Není pro Vás náročné nosit v sobě a zpracovávat tak závažná témata?

Samozřejmě. Zvláště když se takové věci dějí dnes a denně ve světě a u nás a nikdo kvůli těmto zverstvům nevyjde do ulic a nikdo na ochranu dětí nemění zákony, protože v myšlení převládají mužské kodexy. Pokaždé jsem vnitřně poničená. Jenomže k psaní je nutná nekompromisnost. Psaní je boj o jazyk.

Nemohu se nezeptat, co znázorňují vsudypřítomné vlašťovky ve Vašem románu?

Vlašťovky ze své perspektivy nerozlišují pohlaví. Netuší, že existují státní hranice, národnosti, náboženství, soukromé vlastnictví a spousta dalších věcí, které lidi rozdělují. Proto nechápou, proč se lidé pod nimi po staletí ničí. Vnímají planetu a vnímají těla, ke každému tělu je nutné mít respekt. A jen řeč těl nelze, na rozdíl od jazyka a na rozdíl od paměti, která se tak ráda snoubí s fantazií a sebeobelháváním. Vlašťovka je posel jara a naděje, symbol štěstí

a návratu domů, věrnosti a oddanosti a ve slovanské mytologii posmrtné vtělení lidské duše.

Do kin přichází film podle Vašeho scénáře MY2, lovestory pro 21. století. Téma filmu je opět poměrně odvážné, a tím je, zjednodušeně řečeno, hledání alternativních vztahů. Můžete nám film více představit? Co má svým divákům sdělit?

Mým zásadním světem je literatura. Byla to příjemná odbočka, i když kýčovitý slogan dodaný filmaři mě děsí. Literární „podhoubí“ filmu mi vychází v listopadu knižně. Všechno je přetvořeno, zkresleno novou optikou, proměnlivou v pohybu. Dostředivý příběh byl psaný a určený pro celovečerní filmový debut režisérky Slobodanky Radun, která se na mě obrátila, takže jsem samozřejmě musela respektovat její vnímání. Já bych některé situace rozhodně přitvrdila. Je trapné člověka klasifikovat jen podle sexuální orientace. Všechno škatulkování lidí je trapné. Jsme smíchaní. Kdybych byla nestydatější, ponořila bych se hloub a přiznala své skryté motivace. Situace Emy a Tonyho nekomentuji, ale předkládám jen k úvaze. Proč pro mě bylo důležité psát právě takto a neurážet život. Proč jsou vazby mezi lidmi dnes tak pohodlně uvolněné. A právě proto děsivě nespolehlivé. Kam postoupilo odtržení sexu. Proč v tomto údajně civilním světě, mezi lidmi, kteří se zdánlivě chovají slušně a blahobytně, panuje v skrytu stav permanentní války. Lidé se ve vztazích navzájem „zabíjejí“, pomalu, krok za krokem. Manželská láska, volná láska a všechny formy intimních vztahů se ukrývají za stejnou masku falešného štěstí. Přitom

extázi nahradily výkony. Lidé jsou v kontaktu přes mobily, ale ty jim paradoxně umožňují držet se stranou. Chtěla jsem, aby vznikl dostředivý film o křehkosti, neduživosti a zranitelnosti vztahů současného života. Ema a Tony zažívají bezpodmínečnou lásku člověka k člověku. Ale pokřikují na sebe větu: moje zkušenost je moje pravda. Jenomže co když se všechno zásadní v době médií naší přímé zkušenosti ostražitě vyhýbá?

Téma alternativních vztahů se objevuje v umění stále častěji, například Falk Richter toto téma úspěšně zpracoval společně s herci berlínského Maxim Gorki Theater ve svém divadelním projektu Small Town Boy. Lidé jako kdyby přestávali věřit na tradiční model rodiny a partnerských vztahů. V čem si myslíte, že tato rezignace na klasické vztahové modely spočívá?

Stále více mužů a žen žije v netradičních rodinách. Existují lidé, kteří nechťejí mít děti. Existují muži, kteří touží po mužích. Existují ženy, které touží po ženách. Existují asexuální lidé, kteří touží po hlubokém citovém vztahu. Nejsou to alternativní způsoby vyjádření lásky. Jsou to legitimní a silné způsoby vyjádření lidství. V roce 2014 se v Praze sejdou dva lidé. Ema a Tony. Oba se chtějí líbit mužům. Jejich boj je tentokrát bojem o uznání lidské důstojnosti v době nestabilních pravidel a měnících se hodnot. Mají větší osobní svobodu. Ta ale prohlubuje pocit odcizení. Jejich banální setkání může být magické a skoro posvátné, protože je skryté v dojemné důvěrnosti. Lidská solidarita, přátelství a partnerství se jeví jako království anarchie. Tony a Ema se vzpírají kru-

tému tlaku doby, která vyžaduje, potřebuje a plodí osamělé a sobecké jedince. Doba nás tlačí, aby existovala jen přítomnost. Ema a Tony poprvé zažívají otevřenou komunikaci. Skutečný dialog se liší od pouhého mluvení. V „reálném“ životě jsou zaplaveni telefonáty, které jsou předehrou nebo přípravou ke skutečnému rozhovoru. Jaký nikdy nenastane. Ve většině případů jsou telefonáty dokonce jen náhražkou rozhovoru. K tomu, abychom byli šťastní, nemusíme žít v tradičním partnerském vztahu. Ale musíme přijmout prostor, který omezuje nebo podporuje lásku v naší konkrétní situaci. Ema a Tony zažívají nejcennější podobu lásky: ano, potkali člověka, k němuž mohou být beztrestně přirození. Jsou zaskočení.

A nyní krátce o psaní... Nabízí se otázka, co pro Vás psaní znamená? Je pro Vás spíše osobní záležitostí nebo naopak záležitostí celospolečenskou, tedy apelem na jedince – čtenáře, na společnost?

Vším, vším, vším, u mě se to nedá vůbec takto jednoduše zformulovat. Nechci se zabývat snadným psaním, což jsou dějově přehledné příběhy, nechci se zabývat vnějším dějovým komplexem, který pro každého čtenáře představuje nejpříťažlivější prvek díla, aby pak na čtené během vteřiny zapomněl. Fast food, „rychlá spotřeba“, proniká bohužel všude a souvisí s myšlenkovou leností. Literatura ale nemá být povrchně vyprodukovaná a zhltnuta. Přechíst takového Marcela Prousta dá práci, ale čtenář je odměněn, v průběhu čtení se dozví mnohé o sobě i druhých. Beru literaturu ne-

smírně vážně, pokaždé jsem román, který píšu. A vždy budu stát na straně obětí. Ráda bych vrátila do života slova jako empatie, soucit, humanismus. Jsou to slova, která se do tržní, tekuté a konzumní společnosti nehodí.

Jaký vztah máte ke svým autorským dílům? Vracíte se k nim po jejich zveřejnění, čtete je, přemýšlíte o nich, nebo je víceméně odložíte a soustředíte se plně na nové projekty?

Soustředím se na další práci. Nevracím se k nim, při nových vydáních neměním ani čárku. Jsou svědectvím doby, kdy vznikaly a svědectvím mého tehdejšího já. Žijeme v napínavé době, kdy se mnohé ve světě láme. A dorůstá nám generace, která má zkušenost jen z druhé ruky, z médií a internetu. Vznikají nové formy totalit. Zásadních témat je dnes tolik, že mi stojí v hlavě frontu.

Jak již bylo zmíněno, ve svých románech nezpracováváte nijak lehká témata. Jak by se měl Váš „ideální čtenář“ po přečtení Vašich románů cítit? Co by mu mělo jít hlavou?

Vyžadují umné čtenáře. Ostatní ať mě nečtou. Můj čtenář by se měl z přečteného vynořit, zažít katarzi, jít světem s empatií, soucitem a kritickým myšlením, kde má místo humor, který souvisí s inteligencí. Nejsme na světě sami, jsme součástí hejna, jsme tu jen na chvíli a život je výjimečný dar.

Na závěr si nemohu odpustit obligátní otázku: Na čem nyní pracujete? Chystáte novou knihu nebo případně divadelní hru?

Píšu román s pracovním názvem *Čokoládová krev*. A chystám knihu esejů.

Rozhovor vedla Helena Eliášová

Radka Denemarková (1968), spisovatelka, dramatička, překladatelka, scenáristka, dramaturgyně, esejistka, literární historička. Vystudovala germanistiku a bohemistiku na FF UK, v roce 1997 získala doktorát. Působila jako vědecká pracovníce Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR, též jako lektorka a dramaturgyně v pražském Divadle Na zábradlí. Od roku 2004 je na volné noze. Publikovala monografii divadelního a filmového režiséra Evalda Schorma *Sám sobě nepřítelem* (1998), redigovala sborník *Zlatá šedesátá* (2000), je autorkou studie *Ohlédnutí za Milenou Honzíkovicou* (in *Dopis zmizelému*, Torst, 2003), románů *A já pořád kdo to tluče* (Petrov, 2004), *Peníze od Hitlera* (Host, 2006, divadelní dramatizace uvedena 2010 v pražském Švandově divadle). Radka Denemarková byla nominována na Cenu Alfréda Radoka (2003), v roce 2007 získal její román *Peníze od Hitlera* cenu Magnesia Litera za nejlepší prózu roku, v roce 2009 byl nominovaný na polskou cenu Angelus. Za německé vydání románu obdržela Usedomskou literární cenu (2011, laudatio Hellmuth Karasek) a Cenu Georga Dehia (2012, laudatio Andreas Kossert). V roce 2009 získal její faktografický román *Smrt, nebudeš se báti aneb Příběh Petra Lébla* (Host, 2008) cenu Magnesia Litera za nejlepší knihu v kategorii publicis-

tiky a kniha byla rovněž nominována na Cenu Josefa Škvoreckého. V roce 2010 napsala divadelní hru *Spací vady*, kterou ve světové premiéře uvedlo Divadlo Na zábradlí, hra vyšla knižně v roce 2012. Její dvojromán *Kobold* (Host, 2011) byl nominován na Cenu Josefa Škvoreckého. Radka Denemarková překládá z němčiny, zejména studie, divadelní hry (Bertolt Brecht, Elizabeth Hauptmannová, Roland Schimmelpfennig, David Gieselmann, Fritz Kater, Franz Xaver Kroetz ad.), prózu (Michael Stavarič), uvedla do češtiny nositelku Nobelovy ceny Herty Müllerovou. Za překlad knihy *Rozhoupaný dech* (Mladá fronta, 2010) od Herty Müllerové získala cenu Magnesia Litera za překlad roku 2011. Scenáristicky se podílela na televizních dokumentech o význačných osobnostech (Evald Schorm, Alfréd Radok, Emil František Burian, Jindřich Honzl, František Tröster, Bohuslav Reynek, Jiří Voskovec, Jan Werich, Jaroslav Ježek). Články, recenze a studie publikuje například v *Tvaru*, *České literatuře*, *Lidových novinách*, *Respektu*, *Hospodářských novinách*. V roce 2007 pobývala na tvůrčím stipendiu ve Wiesbadenu, v roce 2008 v Berlíně (Literarisches Colloquium Berlin), v roce 2010 v Grazu, v roce 2011 na ostrově Usedom. Její knihy byly přeloženy do 17 jazyků. Jejím nejnovějším románem je *Příspěvek k dějinám radosti* (Host, 2014). V listopadu 2014 vstoupil do kin film podle jejího scénáře *MY2* (režie: Slobodanka Radun).

CENY MKČR

Dne 23. října 2014 byla v pražském Veletržním paláci slavnostně předána Státní cena za literaturu, Státní cena za překladatelské dílo, Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti divadla, hudby, výtvarného umění a architektury. Slavnostní předávání ceny za přínos v oblasti kinematografie a audiovize proběhlo samostatně 29. října 2014 v kinosále Národního filmového archivu Ponrepo.

Státní cenu za literaturu pro rok 2014 získal za celou svou dosavadní tvorbu lingvista, básník a překladatel z francouzštiny **Patrik Ouředník**. Patrik Ouředník je podle předsedy oborové poroty Josefa Chuchmy „rozkročený mezi českou a francouzskou kulturou a svou francouzskou kulturou nasáklou vzdělanost přenáší originálním způsobem na české území“. Porota, která ve stejném složení pracovala tři roky, se podle něj vždy snažila, aby cenu získala osobnost, která něco dokázala, je za ní nesporné dílo, a zároveň je nadále živě v literatuře přítomna, ovlivňuje určitý okruh lidí, je třeba i předmětem kontroverze.

Státní cenu za překladatelské dílo pro rok 2014 získal za celou svou dosavadní tvorbu **Jiří Pechar**, překladatel z francouzštiny, italštiny, španělštiny a němčiny, estetik, literární teoretik a spisovatel. Doc. PhDr. Jiří Pechar patří k nejvýraznějším představitelům

historie moderního českého literárního překladu, jenž do jeho zlatého fondu přispěl desítkami převodů významných knižních titulů světové literatury (např. pět románů opusu Marcela Prousta *Hledání ztraceného času*, díla S. Freuda, C. Lévi-Strausse atd.). Jiří Pechar patří k zakládajícím členům Obce překladatelů, jejímž se stal prvním předsedou.

Cenu ministerstva kultury za přínos v oblasti divadla získal teatrolog a divadelní kritik **Adolf Scherl**. PhDr. Adolf Scherl, CSc. cenu podle předsedy poroty Martina Švejdy dostal za celoživotní badatelský přínos české teatrologii. Zasadil se podle něj o vnímání českého divadla v širším kontextu, věnoval se nejen českému divadlu na území českých zemí, ale také divadlu německému.

Cenu ministerstva kultury za přínos v oblasti hudby získal muzikolog a skladatel **Miloš Štědroň**. Prof. PhDr. Miloš Štědroň, CSc. byl dlouhá léta spjat s brněnským divadlem Husa na provázku, je autorem například melodií z muzikálu *Balada pro banditu*. Zpočátku se věnoval spíše hudební teorii a historii, komponování přibližně od poloviny 70. let. Jako muzikolog se zajímá zejména o hudbu 20. století. Porota vyzdvihla jeho snahu o propojování žánrů i po zornost, kterou věnuje folkloru.

Cenu ministerstva kultury za přínos v oblasti výtvarného umění obdržel **Stanislav Kolíbal**. Jako hlavní argument pro ocenění prof. ak. soch. Stanislava Kolíbal je podle předsedy poroty Víta Havrána to, že jde o výraznou osobnost, která spíše rozděluje. „Angažoval se nejen jako umělec, kde mu radikalita přinesla kvalitu práce a vyhraněnost. Jeho angažmá v Národní galerii v době působení Milana Knížíka mu přineslo i řadu debat a odsudků. Jeho umělecký hlas je ale naprosto nezpochybnitelný,“ řekl Havránek.

Cenu ministerstva kultury za přínos v oblasti architektury získal **Ladislav Lábus**. Český architekt, vysokoškolský pedagog a děkan Fakulty architektury ČVUT v Praze, prof. Ing. arch. Ladislav Lábus od roku 1997 pracoval nebo spolupracoval například na projektech: Hanspaulka Nové Vily (2009, Praha), rekonstrukce vily Lídy Babkové - Baarové (2008, Praha), rekonstrukce Edisonovy transformační stanice (2007, Praha), rekonstrukce Jízdárny Pražského hradu (2007, Praha) ad.

Ceny Ministerstva kultury za přínos v oblasti kinematografie a audiovize pro rok 2014 dostaly dokumentaristka **Kristina Vlachová** a in memoriam režisérka **Věra Chytilová**. „Porota cítila velkou dluh, že Věra Chytilová nebyla oceněna již dříve, získala tedy cenu in memoriam,“ řekl předseda poroty Ivan Biel. Cenu za Věru Chytilovou převzala z rukou náměstkyně ministra kultury Miroslava Rovenského její dcera Tereza Kučerová.

Prof. Mgr. Věra Chytilová byla významnou českou filmovou režisérkou, pedagožkou FAMU. Je řazena mezi osobnosti tzv. nové

české vlny, která se prosadila v rámci silných mužských osobností v 60. a 70. letech 20. století. Roku 2000 získala cenu Český lev za dlouholetý umělecký přínos českému filmu.

Kristina Vlachová je autorkou či spoluautorkou celovečerních scénářů *Takže ahoj* (režie: Vít Olmer), *Hra o jablko* (režie: Věra Chytilová) a dalších. Její dokumentaristické a publicistické práce se většinou vyrovnávají s nacistickou a komunistickou minulostí. K jejím nejznámějším dokumentům patří např. *Bez milosti* – o životě a smrti generála Heliodora Píky, *Mrtví a zapomenutí* – o procesu s Aloisem Grebeníčkem.

Ceny jsou spojeny s odměnou 300.000 korun. Někteří předsedové porot poukázali na nízký počet nominací ve všech kategoriích kromě literatury - tam se šlo o 32 nominací. V oblasti architektury byl kandidát pouze jeden, na překlad bylo 14 nominací, na divadlo a výtvarné umění po devíti, na hudbu pouhých sedm; některá jména se přitom objevila několikrát.

Vít Havránek řekl, že by se přimlouval za jmenování sboru nominantů, osobností z oboru, které by mohly skupinu nominovaných doplnit. Tak to funguje u některých cen, třeba u Ceny Jindřicha Chalupického. „Ve výtvarném umění byly letos výrazné osobnosti, chyběla tam ale žena. Podobné diskrepance by mohl zmíněný sbor nominantů upravovat,“ míní. Předsedové porot si obecně stěžovali na málo propagaci těchto významných ocenění.

(zdroj: ČTK, www.mkcr.cz)

HE

CENY DIVADELNÍCH NOVIN UDĚLENY

Již počtrnácté byly 16. října 2014 v pražském Divadle Minor předány výroční ceny Divadelních novin. Výroční cenu Divadelních novin za herecký výkon sezony bez ohledu na žánry získal Dušan Hřebíček za titulní roli v inscenaci *Poslední trik Georgese Mélièse*. Na jevišti královéhradeckého Divadla Drak ji nastudoval režisér Jiří Havelka, který za ni byl oceněn s autorem výpravy Markem Zákosteleckým i v nově zavedené kategorii Loutkové a výtvarné divadlo.

Mezi činoherními projekty zabodoval Lukáš Brutovský za režii inscenace *Maryša* v brněnském HaDivadle. Z alternativní scény zvíťazilo Divadlo VOSTO5 představením nazvaným *Dechovka*, které mělo premiéru v Barátnické rychtě. V kategorii posuzující hudební divadlo si výroční cenu odnesl tvůrčí tým Martin Smolka a Jiří Adámek za inscenaci opery *Seznamte, otevři se!*, která vznikla v Národ-

ním divadle moravskoslezském a Ostravském centru nové hudby na objednávku festivalu NODO 2014/Dny nové opery Ostrava. Ocenění v kategorii Taneční a pohybové divadlo patří skupině VerTeDance a opět Jiřímu Havelkovi za tanec, choreografii a režii inscenace *Korekce*, která měla premiéru v Divadle Ponec.

V nově zavedené kategorii Publikační počín v oblasti divadla byl oceněn autorský tým Miloslav Klíma a Josef Ptáček za publikaci nazvanou *Divadelní osmdesátky a Studio Beseda*. Vyšla v nakladatelství Pražská scéna a popisuje, jak se v Hradci Králové v letech 1980-1983 setkali tři významní režiséři Jan Grossman, Miroslav Krobot a Josef Krofta.

MŠ

BREVIÁŘ AUTORA: ÚPRAVA OSOBNOSTNÍCH PRÁV V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

V rubrice „Breviář autora“ se pravidelně věnujeme logicky především nejrůznějším záhybům autorského práva. Tentokrát ovšem zabrousíme k jeho blízkému příbuznému, k ochraně osobnosti podle práva občanského.

Obě tato práva patří do oblasti práv k nehmotným statkům – proto jsou z jedné rodiny. Nicméně jedná se o příbuznost poměrně vzdálenou, neboť ochrana osobnosti podle občanského zákona je principiálně přirozeno-právní, chybí zde aspekt ochrany majetkové. Pokud v oblasti osobnostních práv dojde na vyčíslování jejich hodnoty, jde o vyčíslování čistě kompenzační, v rámci řešení odpovědnosti za jejich porušení.

Tolik úvodem, vezměme to ale po pořádku.

Kde úpravu osobnostních práv v současné době nalezneme?

Aktuálně jde zejména o § 81 až 117 NOZ* a samozřejmě navazující úpravu odpovědnosti v § 2951 a násl., zejm. § 2956 a 2957.

Oproti předchozí úpravě ve „starém“ občanském zákoníku, kde se úpravě osobnostních práv věnovalo pouhých šest paragrafů, jde o úpravu poměrně košatou a podrobnou, nicméně lze konsta-

tovat, že se principiálně nejedná o nijak závažnou změnu úpravy. Gros zůstává stejné, jde spíše o výslovnou úpravu některých oblastí osobnostních práv, které bylo dle předchozí úpravy třeba dovozovat výkladem, za pomoci a v souladu s úpravou ústavně-právní, zakotvenou v českém ústavním pořádku v samostatném dokumentu – Listině základních práv a svobod.

NOZ nyní nově a podrobně rozvádí zejména problematiku tzv. „práva na tělesnou a duševní integritu“ člověka a jeho dopady v oblasti zdravotnictví, ochranu posmrtnou apod.

Východisko úpravy osobnostních práv

Na ústavní přirozeno-právní úpravu v nové úpravě přímo odkazuje základní definice ochrany osobnosti v § 81 NOZ, která doslova uvádí: „chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv.“ To je samozřejmě velice široká definice, která klade velké nároky na aplikační praxi realizovanou v konečném důsledku prostřednictvím soudních rozhodnutí.

Uvedená definice ale pokračuje pěkným odkazem francouzské revoluce „Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka, žít podle svého“.

* NOZ = nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., v aktuálním znění

Je zřejmé, že vykládat toto základní definiční ustanovení pro osobnostní práva v praxi bude pro soudy pěkný oříšek.

V dnešní podobě demokracie, kterou bych nazval v nadsázce „demokracie bezbřehých svobod“ si lze představit celou škálu kontroverzních situací, na kterou uvedené ustanovení dopadá. Namátkou: domácí porody, povinné očkování, vnější znaky náboženské příslušnosti, jako je nošení burky atd.

Jistě tak budeme svědky nejrůznějších soudních sporů, kdy proti sobě budou stát různá práva a různé představy „jak žít podle svého“. Soudy budou v každém konkrétním rozhodovaném případě muset aplikovat princip „vážení jednotlivých práv“, tedy v zásadě osvícenské pravidlo, že „svoboda člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého“.

Katalog osobnostních práv dle NOZ

Pokud navážeme na citované úvodní obecné ustanovení, lze z jednotlivých ustanovení kapitoly abstrahovat katalog osobnostních práv. Jde zejm. o právo na ochranu:

- jména a příjmení*
- života a důstojnosti
- zdraví

* ochrana jména a příjmení člověka je upravena mimo část věnovanou osobnostním právům v § 77-79 NOZ

- vážnosti, cti a soukromí
- podobizny
- projevů osobní povahy
- tělesné a duševní integrity

Rozsah ochrany osobnostních práv

V rozsahu ochrany, tedy v míře, v jaké jsou výše uvedená práva chráněna, nalezneme obdobný princip, jaký známe i z práva autorského. Základními východisky jsou souhlas člověka se zásahy do jeho osobnostních práv a uplatnění principů rozumnosti a přiměřenosti těchto zásahů. Obdobný je i způsob ochrany před těmito zásahy.

Nikdo tak bez souhlasu člověka nemůže zasahovat do jeho soukromí, tj. sledovat jeho soukromý život, pořizovat o něm záznamy a bez jeho souhlasu je rozšiřovat. Totéž samozřejmě platí o jeho podobizně a písemnostech soukromé povahy.

I v případě, že je požadovaný souhlas udělen, existují samozřejmě jeho limity, spočívající zejm. ve výkonu povoleného zásahu do práv dohodnutým, resp. rozumně předvídatelným a přiměřeným způsobem, a nikoli v rozporu s oprávněnými zájmy člověka. Zákon dále výslovně zakotvuje možnost již udělený souhlas odvolat.

Další podobnost s autorským právem lze spatřovat i v existenci zákonných výluk z těchto práv, tedy v popisu situací a vymezení rozsahu, v jakém tento souhlas není vyžadován.

Základním pravidlem je, že výjimky z ochrany vždy musí upravovat zákon. Některé výjimky obsahuje přímo NOZ, jiné nalezneme v předpisech zejm. správního, trestního či mediálního práva.

NOZ výslovně upravuje:

- „kantovské pravidlo“ zásahu do osobnostních práv výkonem práv a právem chráněných zájmů jiných osob (zejm. zde bude muset tedy soud v aplikační praxi uplatňovat symbolické „váhy“ protichůdných práv a zájmů)
- úřední účel u pořízení podobizny či zvukového či zvukově obrazového záznamu (úřední licence)
- vědecký a umělecký účel (vědecká a umělecká licence)
- tiskový účel (zpravodajská licence)

I u využití zákonných výluk samozřejmě platí pravidlo přiměřenosti a ochrany oprávněných zájmů člověka.

Tato, na první pohled jasná úprava, ovšem v praxi představuje značná výkladová úskalí.

I zde si lze totiž snadno představit „konflikt práv“, o kterém jsem se již zmínil výše a který bude třeba v jednotlivých případech rozetnout. Na příkladu politiků či celebrit - veřejně známých osob lze demonstrovat, že neexistuje jednotné právo na ochranu soukromí. Toto právo se totiž v realitě často dostává do kolize s jiným právem, a to právem v současné době digitálních a bulvárních mé-

dií mocně protežovaným, právem na svobodu informací.

I dle dosavadních judikátů tak platí, že míra ochrany soukromí osob z oblasti politiky či osob veřejně známých je jiná, v zásadě menší, než je tomu u „běžných smrtelníků“ a že politikové či celebrity jsou nuceni strpět širší zásah do svého práva na soukromí. I zde ovšem samozřejmě platí limity – nelze zveřejňovat informace nepravdivé, překroucené či např. podobiznu získanou na veřejně přístupné akci použít v jiných zavádějících souvislostech apod.

Další problém samozřejmě nastává u vědecké a umělecké licence. Věda a zejm. umění nemá v zásadě jiné hranice než kreativitu svých tvůrců, tato kreativita však může narazit na osobnostní práva druhých osob, ve vědeckém experimentu či uměleckém díle použitých.

Zde bude spočívat základ „vážení“ konkrétního případu v kritériu, že tato výjimka smí být využita pouze „přiměřeným způsobem“ a nesmí být v rozporu s „oprávněnými zájmy“ dotčených osob. To tedy jsou zákonné limity pro svobodnou tvorbu.

Uvedené limity platící v případě zákonných výjimek lze do značné míry překonat dohodou s dotčenými získáním jejich souhlasu. Ani tento souhlas ovšem není bezbřehý (to si lze snadno představit na příkladu vědeckých pokusů, kde případný souhlas se zásahem do integrity člověka narazí na principiálně vyšší ochranu života a zdraví člověka). Navíc zákon v mnohých případech upravuje možnost jeho odvolání.

Způsob ochrany osobnostních práv

Výše je uvedeno, jaká práva a v jakém rozsahu jsou chráněna, nyní tedy přejdeme k odpovědi na otázku, jak jsou chráněna. Tedy jakou ochranu má člověk, který byl na svých osobnostních právech dotčen.

Poškozený má v zásadě dva základní nároky:

- domáhat se, aby od tohoto neoprávněného zásahu bylo upuštěno;
- a pro případ, že již byl zásah učiněn, požadovat odstranění nastalého následku.

Dále se může dožadovat přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu a případné duševní útrapy, které má být poskytnuto v penězích, pokud není jiná, adekvátnější cesta odčinění způsobené újmy.

V případě sporu způsob, a v případě peněžité náhrady i jeho výši, stanoví soud, přičemž při jeho posuzování použije výkladová pravidla, která NOZ nyní výslovně uvádí. Jedná se o okolnosti hodné zvláštního zřetele při posuzování míry zásahu do práv člověka v daném případě.

Kdo se může ochrany domáhat?

Samozřejmě osoba, do jejíž práv bylo zasaženo. V případě osob nezletilých, resp. osob s omezenou způsobilostí k práv-

ním úkonům, se ochrany mohou domáhat jejich zákonní zástupci.

Ochrana osobnostních práv podle NOZ není časově omezena a z hlediska teoretického tedy trvá věčně. Po smrti dotčené osoby se ochrany jejích osobnostních práv mohou domáhat tzv. osoby blízké, které jsou definovány v § 22 NOZ (tj. zejména předci a potomci, sourozenci, manželé a partneři apod.). Fakticky ochrana trvá tak dlouho, dokud existuje oprávněná osoba, která ji může uplatnit.

Závěr

Úprava ochrany osobnosti v NOZ není úpravou principiálně novou, jde spíše o podrobnější rozvedení stávajících principů a jejich dosavadní aplikační praxe.

Oblast osobnostních práv je oblastí s významnou judikaturou, a to významnou z hlediska četnosti, ale i z hlediska výkladového. Důvodem je pravděpodobně fakt, že dosavadní zákonná úprava byla spíše úsporná, která rozvedení v judikátech vyžadovala.

Lze nicméně předpokládat, že význam judikátů nepoklesne ani za současné podrobnější úpravy, protože v oblasti osobnostních práv je více než v jiných oblastech třeba, aby soud v konkrétních případech vážil práva, která jsou v teoretické rovině rovnocenná.

Jan Barták

ZÁKRUTY DĚDĚNÍ AUTORSKÝCH PRÁV

S děděním autorských práv bývají v praxi spojeny nemalé, avšak zajímavé problémy. To, že se dědí jako v případě „normálního“ majetku zůstavitele buď podle testamentu (závěti, poslední vůle) nebo ze zákona (zákonní dědicové) je ještě pochopitelné, ale nejasnosti třeba vznikají tehdy, kdy se dědí výnosy z licenčních smluv uzavřených před smrtí autora a kdy se dědí tzv. „absolutní autorská práva“. Tento termín, který nemá oporu v zákoně a který zhusta používají notáři při vypořádávání dědictvích po autorech, má na mysli všechna práva autorů k jejich dílům, jež budou realizována (exploatována) až po smrti autora a ohledně kterých budou po smrti autora uzavřeny smlouvy, zejména pak licenční. Jak je již snad obecně známo, činí tato doba trvání majetkových autorských práv 70 let po smrti autora a týká se všech jeho děl.

Současná praxe je snad jednodušší v tom, že tato absolutní práva autorská se neoceňují, což ještě před několika desítkami let neplatilo. Tehdy oceňoval absolutní práva autorská znalec a musel ve svém posudku říci, jak často se budou po dobu 70 let (před rokem 2000 činila doba trvání majetkových práv autora 50 let) díla zemřelého autora užívat a kolik bude odhadem činit celkové inkaso autorských odměn za taková užití. Úkol bezesporu nad lidský, výsledky většinou v porovnání s následující praxí povytce komické, zvláště pak u autorů, jejichž díla se dočkala znovuobjevení a ná-

sledně častých uvedení, o čemž se znalci pochopitelně ani nesnilo. Typickým příkladem jsou díla Leoše Janáčka. Inu, hádání z kávové sedliny se vskutku nevyplácí.

Na složitosti vypořádání autorských práv se však často podílejí i autoři, kteří chtěně či nechtěně komplikují své testamentsy tak, že po jejich smrti dochází ke zmatkům nejen ohledně vypořádání jejich autorských práv, ale i ke složitostem ohledně realizace jejich testamentu.

Prvním takovým případem je dědictví po **Jaroslavu Foglarovi**, který se narodil v roce 1907 a zemřel v roce 1999 ve věku požehnaných 92 let. Jaroslav Foglar totiž nedlouho před svou smrtí podepsal závět, ve které odkázal svá autorská práva Nadaci Jaroslava Foglara. Proti tomu se postavil jeho synovec, jenž tvrdil, že Jaroslav Foglar nebyl v době podepsání závěti schopen posoudit následky svého jednání, že mu zástupci Nadace Jaroslava Foglara tzv. „vedli ruku“ a že z tohoto důvodu je jeho závět neplatná. Tento svůj názor uplatnil pak soudní žalobou a vypukl spor, jenž trval až donedávna. Soud včetně soudů odvolacích žalobu synovce Jaroslava Foglara zamítl a rozhodl, že testament Jaroslava Foglara byl a je platný. Soudní řízení však trvalo přes deset let, mezi tím synovec Jaroslava Foglara zemřel a Nadace Jaroslava Foglara se dostala do insolvence, následně pak do likvidace. Likvidátor Nadace

Jaroslava Foglara musel uznat odborný názor DILIA, že tzv. „absolutní práva autorská“ nejsou převoditelná a že je tak nelze rozdělit mezi věřitele likvidované nadace nebo převést na jinou právnickou osobu (třeba na nadaci s obdobným předmětem činnosti) a že se v tomto případě jedná o odumrtí, tedy případ, kdy neexistuje dědic a majetková práva pak případnou českému státu, respektive Státnímu fondu kultury. A tak se testament Jaroslava Foglara zcela minul s účinkem, který mu zřejmě přisuzoval a o dědictví autorských práv přišli i jeho zákonní dědicové. Dlužno dodat, že Státní fond kultury zastupuje při výkonu jeho autorských práv na základě smlouvy DILIA, která tak bude v následujících letech jménem fondu uzavírat licenční smlouvy ohledně užití děl Jaroslava Foglara a licenční odměny převádět na účet Státního fondu kultury.

Dalším složitým případem je dědictví po **Bohumilu Hrabalovi**, který se narodil roku 1914 a zemřel v roce 1997. Bohumil Hrabal poctivě a za plného vědomí testamentoval, jeho závěť také nebyla nikdy rozporována. Svá autorská práva odkázal třem osobám, z toho dvěma právnickým a jedné fyzické. Z důvodů etických je nebude v této stati individualizovat a jen podotknu, že v případě právnických osob se jednalo a jedná o spolky zabývající se ochranou zvířat a výrobou zařízení pro postižené osoby, jež jim ulehčují život. V případě fyzické osoby se pak jednalo o vzdálenou příbuznou Bohumila Hrabala. Nedlouhou dobu před svým úmrtím však Hrabal svou poslední vůlí dodatkem pozměnil tak, že práva na užití jeho děl (majetková práva) v zahraničí (vyjma Slovenské

republiky) odkázal zvláště skvělé bohemistce Zuzaně Rothové, domicilem ve Švýcarsku, která překládala jeho díla do němčiny. Dnes se šušká o tom, že za tímto odkazem stál i jeho intimní vztah k paní Rothové. To však dnes vskutku není důležité, a to i z toho důvodu, že Zuzana Rothová nečekaně zemřela 5 měsíců po smrti Bohumila Hrabala ve věku pouhých 47 let a tudíž závět nebyla ve vztahu k ní ani vypořádána, natož realizována. Hrabalova autorská práva po Zuzaně Rothové podědili její vzdálení příbuzní, v současné době zastupovaní jednou malou agenturou v Curychu. Problém ohledně autorských práv po Bohumilovi Hrabalovi však nespočívá ve vypořádání dědictví jako u Foglara, ale v tom, jak licencovat užití jeho děl. Nejjednodušší je to v případě užití Hrabalových děl v podobě klasických knižních vydání, jež jsou vydávána buď v češtině, nebo v překladu do jiného jazyka (vyjímám z této úvahy slovenštinu). Pokud jsou vydávána v češtině, licencuje užití těchto děl v zastoupení tří uvedených dědiců DILIA, pokud jsou vydávána v zahraničí v překladu, licencuje užití těchto děl agentura sídlící v Curychu. Ale co v případě audiovizuálních děl? Ta jsou užívána nejen ve státě, kde byla natočena, respektive vyrobena, ale i ve státech dalších, s nadsázkou řečeno po celém světě. Tedy licenční souhlas (souhlas s užitím preexistujícího díla, tedy díla Hrabalova) musí před vznikem filmu udělit nejen dědicové pro české a slovenské teritorium, ale i agentura v Curychu. Jelikož se zvykově licenční odměna ohledně poskytnutí práva k užití preexistujícího díla ve filmu poskytuje za fixní odměnu, nikoli v podobě procentních tantiém, je nutné celkovou odměnu, kterou po-

skytuje producent vcelku, nějakým způsobem rozdělit. Ale v jakém poměru? Poměr rozdělení by měl totiž vyjadřovat to, jak hodně se bude dílo (film) užívat v Čechách a na Slovensku a jak hodně v zahraničí. To pochopitelně nikdo v okamžiku, kdy film ještě nevznikl, neví. Totální zmatení pak nastává tehdy, kdy je dílo Bohumila Hrabala užito na internetu, u něž je nutné teritoriální vymezení celosvětové. Tedy jak se budou dělit o případnou odměnu dědicové po Hrabalovi? Podle jazyka, ve kterém je dílo vyjádřeno? To vše pochopitelně nemohl Bohumil Hrabal vědět, nicméně mu měl někdo říci, že autorská práva je ve vztahu k jejich dědění nezbytné pojímat nerozdílně, tedy ve vztahu k budoucnosti nepřipustit jejich dělení mezi dědice třeba podle teritoria nebo druhu užití a neodkazovat jednotlivá díla různým dědicům.

A přesně toho se „dopustil“ spisovatel **Ladislav Fuks**, který se narodil 1923 a zemřel roku 1994. Ladislav Fuks vytvořil za svůj život 17 prozaických děl. Tato díla v testamentu odkázal různým fyzickým osobám, a to velice svérázným způsobem. Některá díla shloučil, a tato pak odkázal konkrétní osobě či několika osobám, nebo naopak jedno dílo odkázal v přesně stanoveném poměru několika osobám nebo osobě jedné. Aby toho nebylo dost, tak testamente vyjmul u díla *Cesta do zaslíbené země* práva na filmové zpracování a ta odkázal jednomu filmovému režisérovi, který však již zemřel a nestačil filmová práva realizovat. Filmová práva tak nyní náleží dědicům onoho filmového režiséra, avšak úmysl Fukse, aby literární předlohu zfilmovala konkrétní osoba, se zcela minul s realitou. Dlužno dodat, že Ladislav Fuks neměl žádné příbuzné a že to

byla prapodivná osoba, se kterou se skutečně nesetkáme každý den. Z hlediska správy jeho práv je nyní na DILIA, aby vedla rejstřík jeho dědiců u jednotlivých děl s tím, že tito dědicové budou nebo již mají „své“ dědice, takže lze předpokládat, že se brzy správa autorských práv po Ladislavu Fuksovi změní v genealogický rébus prokřížený s jeho díly. Ale bude ještě jeho díla někdo užívat, budou se tisknout, dramatinovat či filmovat?

Nechme raději té kávové sedliny.

Jiří Srstka

DIGITÁLNÍ ZPŮSOBY UŽITÍ DĚL V ROZÚČTOVÁNÍ DILIA

Trh s autorskými díly, lépe řečeno způsoby jejich užití, se v posledních letech začal v důsledku rozšíření a nárůstu rychlosti internetu výrazně měnit a ve všech oblastech dochází k posunu od užití „analogových“ k užitím „digitálním“.

Je proto na místě se ptát, jak na tuto situaci zareagovala DILIA ve svém rozúčtování neadresných odměn.

S ohledem na poměrnou složitost systému rozúčtování, a to nejen v daném kontextu, bude na místě nejprve stručně vymezit základní pojmy. Tedy vymezit, co to vlastně jsou ty „digitální způsoby užití“, a kterých druhů děl a jakých oblastí rozúčtování se mohou týkat.

Druhy digitálními způsoby užití dotčených děl v praxi DILIA

Protože DILIA v rámci kolektivní správy spravuje zejm. díla literární (resp. slovesná) a audiovizuální, bude třeba vymezit digitální způsoby užití ve třech oblastech:

1. v oblasti „tištěných“ děl
2. v oblasti „audio“ děl
3. v oblasti audiovizuálních děl

„Tištěná“ díla

Uvozovky u pojmu „tištěný“ mají v daném případě dvojí význam. Jednak zdůrazňují zkratku – tištěné dílo samozřejmě není nějakým definičním pojmem, jedná se o díla literární, odborná a vědecká, která tradičně byla užitá zásadně v tištěné podobě. Jednak uvozují hlavní téma článku, že tradiční „tištěná“ díla již nemusí být užitá pouze na papíru. Ale mohou být k dispozici také nebo dokonce výhradně v podobě digitální, k využití na nejrůznějších digitálních přístrojích.

„Audio“ díla

V daném případě je důvodem pro uvozovky obdobně jako v předchozím případě zdůraznění zkratky. I zde jde o zdůraznění podoby užití díla, nikoliv jeho druhu – jedná se o díla slovesná, užitá v podobě zvukové, typicky jde o tzv. audioknihy, ale rozšířeny jsou také zvukové záznamy divadelních děl apod.

Audiovizuální díla

Zde uvozovky nepotřebujeme. Půjde zkrátka o užití filmů, dokumentů a jiných audiovizuálních děl v jejich digitální podobě.

Digitální způsoby užití

V zásadě lze z hlediska autorskoprávního rozlišovat tři základní typy digitálních užití výše uvedených děl. Jde o:

1. zobrazení
2. download
3. stream

Zobrazení

Zobrazením rozumíme prosté statické zobrazení díla na webových stránkách. To se tedy týká především děl „tištěných“, dle definice výše. Může se to týkat i děl audiovizuálních, v případě užití políček z filmu.

Download

Je dnes již klasický způsob užití všech výše definovaných druhů děl na internetu a znamená vytvoření jejich digitální rozmnoženiny („jejich zkopírování“) a uložení na vlastní přístroj jejich koncového „konzumenta“.

Stream

Znamená možnost poslechu či přehrání audio či audiovizuálního díla na internetu bez zhotovení digitální rozmnoženiny na vlastním přístroji, jde o přehrání „on-line“.

V současné době lze sledovat i hybridní způsoby digitálního užití, které nelze jednoznačně podřadit ani pod jeden z výše uvedených typů. Jedná se například o nyní velice aktuální „catch-up“, tedy TV vysílání posunuté v čase, resp. zpřístupnění odvysílaného díla v čase dle volby diváka, nebo „cloud“, tedy uložení digitální rozmnoženiny díla na tzv. cloudovém úložišti, jedná se tak o download svého druhu, ale nikoli na vlastní přístroj, ale na prostor vyhrazený na serveru poskytovatele služby. Podobné hybridní způsoby digitálních způsobů užití budou jistě narůstat.

Oblasti rozúčtování „digitálních způsobů užití“

Je zřejmé, že výše uvedená užití musí mít jejich uživatel, tedy ten, kdo uvedené způsoby užití děl umožňuje, řádně odlicencována. Tento článek ovšem nepojednává o odměnách licenčních, které jsou vždy z principu adresné, tedy jsou vázány na užití konkrétních děl a hlášení o tomto užití ze strany uživatele, ale řeší zohlednění těchto způsobů užití děl v tzv. neadresném rozúčtování. Tedy rozúčtování odměn ze zdrojů, kde kolektivní správce o užití děl nemá od jejich uživatelů údaje, a tak není možné určení konkrétně užitých děl.

V praxi DILIA se jedná pouze o oblast tzv. náhradních odměn. Tedy o odměny hrazené v souvislosti se zhotovování rozmnoženin děl pro osobní potřebu fyzických osob, resp. vlastní vnitřní potřebu právnických osob. To je v českém autorském zákoně umožněno na základě výjimek v jeho § 30, resp. 30a a náhradní odměna za tuto výjimku je pak zakotvena v jeho § 25 a souvisejících ustanoveních.

Jde o dvě oblasti (dva zdroje odměn):

1. odměny v oblasti tzv. reprografie, tedy odměny za kopírování a tisk děl „tištěných“
2. odměny z analogových a digitálních přístrojů umožňujících záznam audio a audiovizuálních děl a nosičů, na něž lze tato díla nahrát. Z digitálních přístrojů a nosičů náleží také podíl pro díla „tištěná“ a to ve vztahu k jejich digitální či digitalizované verzi a možnosti jejich nahrávání pro osobní potřebu fyzických osob v digitální podobě.

Způsoby rozúčtování digitálních způsobů užití podle Rozúčtovacího řádu DILIA

Obecně lze tzv. neadresná rozúčtování odměn činit následujícími způsoby:

1. na základě evidence užití, která úzce souvisí se zdrojem neadresné odměny¹
2. na základě statistik průměrného užití²
3. na základě ohlášek děl, příp. užití³

1 srov. rozúčtování náhradních odměn z přístrojů a nosičů podle evidence televizního vysílání

2 srov. rozúčtování náhradní odměny za výpůjčky děl v knihovnách na základě statistik výpůjček ve vybraných knihovnách

3 srov. vyúčtování na podkladě ohlášek vydání děl na hmotných nosičích (CD, DVD apod.)

DILIA se v případě výše popsaných digitálních užití děl vydala třetí cestou. Tedy cestou jejich rozúčtování na základě „ohlášek“ autorů. A to z několika důvodů. Zdůrazňuji a předesílám, že při rozúčtování těchto odměn se zohledňují pouze legální užití a komerční poskytovatelé služeb. Protože ve vztahu k těmto typům užití je v zákoně umožněna výjimka a garantována odměna autorům.

Prvním a hlavním důvodem tedy je, že tyto typy užití jsou v poměru ke „klasickým“ dosud spíše marginální, zejm. na poli audiovize a audia neexistuje rozvinutý trh s několika velkými poskytovateli služeb nabízejících uvedené služby za úplatu, ale trh je roztržštěn mezi mnoho menších subjektů. A s ohledem na to, že DILIA uvedené služby hromadně, v rámci kolektivní správy, nelicencuje, neexistuje smluvní ani zákonná povinnost těchto subjektů DILIA jakákoli data o užití děl poskytovat.

DILIA šla proto ve svém rozúčtovacím řádu cestou úpravy „per analogiam“, přeloženo z řeči právní, hledání nejbližšího obdobného případu. A to byl případ rozúčtování vydání děl v hmotné podobě (tj. knižně, na CD, DVD apod.)

Pro jednotlivé druhy děl tedy rozúčtování vypadá následovně.

Reprografie – „tištěná“ díla

DILIA v případě „tištěných děl“ užitých v jejich digitální podobě – prakticky jde o e-booky, potenciálně o nabídku digitalizovaných knih k úplatnému stažení – postupuje obdobně jako při evidenci děl vydaných klasicky, tedy knižně či v periodiku.

Umožňuje evidovat dílo nabízené úplatně na internetu pouze jednou, a to autorem zvolenou verzí v případě, že dílo nabízí více služeb či je ke stažení nabízeno více vydání téhož díla.

Audio a Audiovizuální díla

V obou případech se totožně a obdobně jako je tomu u „tištěných“ děl zohledňuje nabídka k úplatnému stažení na internetu v ČR (úplatný download) jen jedenkrát – tedy obdobně jako by šlo o jedno vydání díla na CD či DVD.

Logika této úpravy je následující: tak jako u „klasických“ vydání díla DILIA nezohledňuje počet vydání, protože již jedno vydání umožňuje zhotovovat rozmnoženiny pro osobní potřebu a naopak nelze dávat do přímé souvislosti četnost vydání s četností zhotovení takových rozmnoženin, platí totéž i u nabídky děl na internetu – ani zde nelze počet služeb, které mají dílo v legální nabídce bez dalšího dávat do souvislosti s četností jeho exploatace.

Současně se zohledňuje pouze nabídka placená, protože zákon umožňuje zohlednit pouze nabídku legální a současně musí jít o službu, kde autorům vzniká potenciální majetková újma v souvislosti s dalším kopírováním děl.

Pro úplnost dodávám, že u takto nabízených děl nesmí být použita ochrana proti „kopírování“ neboli tzv. DRM*.

* DRM = zkratka pro Digital Rights management, čímž jsou rozuměny nejrůznější technické nástroje pro znemožnění dalšího rozmnožování digitální kopie, kterou uživatel získal z příslušného legálního zdroje

Shrnutí závěrem:

Pro všechny oblasti a všechny druhy děl platí pravidla:

- zohledňuje se legální placená nabídka digitálních či digitalizovaných děl, u kterých lze legálně zhotovit rozmnoženinu pro osobní potřebu;
- zohledňuje se vždy jen jedna taková služba a verze (vydání) díla;
- služba nesmí používat technické prostředky znemožňující zhotovení kopií (DRM).

Momentálně se tato úprava rozúčtování pro oblasti děl, které DILIA v rámci kolektivní správy spravuje, jeví jako dostatečná. DILIA samozřejmě vývoj v oblasti nabídky digitálních děl sleduje a v případě potřeby na ni bude i v pravidlech rozúčtování reagovat.

Jan Barták

INSCENAČNÍ PROBLÉMY V OPEŘE

V dějích oper často dochází k situacím, jež nejsou skoro inscenačně řešitelné. Je jasné, že kvůli takovým obtížnostem se neuloží operní titul „k ledu“ a že se režiséři se scénografy většinou snaží takový neuralgický bod vyřešit. Přístupů se nabízí několik – buď zádrhel obejdou, nebo ho vyřeší, avšak nešikovně, někdy až legračně, či je napadne geniální řešení, jež by mělo být zlatým písmem zapsáno do analů pro budoucí inscenátory. Ti se však nechtějí příliš opakovat, a tak se inscenační problémy řeší znovu a znovu. Většinou se o těchto obtížnostech mlčí i v kritikách – kdo by také chtěl naráknout z nešikovnosti původní autory, které možná ani nenapadlo, že dějovým a někdy i hudebním pojetím své opery způsobí strasti inscenátorům operních představení. Je jisté, že rozvoj jevištních technologií dosti přispívá k rozhojnění množiny hypotetických řešení, jež režisér právě pro vyřešení neuralgických dějových zvrátů potřebuje.

Tam, kde technika výrazně napomáhá, je kritický moment v opeře *Rýnské zlato* od Richarda Wagnera, prvním to dílu jeho obrovité operní tetralogie *Prsten Nibelungův*. Poučenější divák a posluchač si jistě vzpomene, že na konci 2. jednání se Wotan s Logem, jež se nacházejí na povrchu zemském, vydají do podzemí, aby se zmocnili právě prstenu Nibelungova, který vlastní skřet Alberich. V opeře však nejsou přestávky, jednoduše proud hudby nejde zastavit, a tak Wotan s Logem mají na přemístění do podzemí několik málo minut. Je jasné, že podzemí musí scénicky vyhlížet úplně jinak, než pozemské místo, na kterém se Wotan s Logem nacházejí. První řešení za použití opony, která

rozdělí obě jednání, je to nejméně šikovné. Wotan s Logem před zavřením opony zalezou do propadu a při otevření opony přicházejí do rychle vystavěného podzemí ze shora, třeba po jakýchsi schodech. Musí to ovšem stihnout nejen Wotan s Logem, ale i jevištní technika – jde o pár minut! Druhým řešením, jež ale nemá logiku, je scéna postavená na točném, která se bez zavření opony otáčí s kráčejícím Wotanem i Logem a která přiveze podzemí, do něhož Wotan s Logem vstoupí. Jaké pak ale podzemí, když Wotan s Logem nikam nesestupují a jdou jako na procházce. Třetím řešením je použití hydraulických stolů. To je zařízení, které mimo jiné umožňuje, aby se celá scéna pozvolna zdvihla a odhalila druhou, též inscenačně prostavěnou část, jež se nachází pod jevištěm. Wotan s Logem tak pod propadem sestupují do hlubin země stejně rychle, jako scéna ujíždí směrem vzhůru a jsou tak vlastně stále na jedné úrovni před divákem, až se dostanou do Nibelheimu. Řešení je to skvostné, ale hydraulickými stoly, jež jsou schopny vyjet do takové výše, disponuje pramálo operních scén na světě, Národní divadlo nevyjímaje.

Dějové problémy se pochopitelně nevyhýbají ani české operní literatuře. Vzpomeňme jen na jevištní sestup Milady do žaláře Dalibora ve stejnojmenné opeře Bedřicha Smetany. Tam se potkáme s obdobným problémem, jako v případě *Rýnského zlata*. Nicméně nejsložitějším oříškem je bez diskuze závěr poslední Smetanovy opery *Čertova stěna*, která jakoby předpovídala stavbu Lipenské přehrady. Vzpomeňme, že v závěru opery vystaví Rarach hráz, jež přehradí Vltavu s cí-

lem, aby nahromaděná voda zabránila nejen Vokovi vstup do kláštera ve Vyšším Brodě, ale aby klášter zničila a aby v něm zahynuli všichni protagonisté opery. Poustevník Beneš však s použitím, respektive silou Kristova kříže, Čertovu stěnu rozboří a vše se obrátí ve šťastný závěr opery. Zkuste ale na scéně během pár chvil postavit ohromnou stěnu a za chvíli ji zase rozbořit! Prvním řešením je, že na scéně Čertova stěna není, tedy její stavbu i rozboření není vůbec vidět, děje se jaksí za scénou a je na divákově fantazii, aby si její existenci domyslel. Druhým řešením je stavbu stěny provést fakticky na scéně. Děje se tak většinou pomocí „příšer, obludných pitvor, diblíků, běsů a nočních můr“, jak sám zpívá Rarach, které většinou nanášejí na scénu zcela lehké balvany z polystyrénu (a je to znát, ať příšery dělají, co mohou), z nichž postaví stěnu, kterou potom lehkým dotykem rozmetá nebo rozkope poustevník Beneš, takže je to celé tak trochu pro legraci. Asi nejgeniálnějším řešením byl nápad režiséra Davida Pountneye se scénografem Johanem Engelsem, kteří nechali v závěru opery pomalu přijet dvou- rozměrnou, avšak masivní a vysokou (přes deset metrů) stěnu na speciálně vybudovaném kolejišti. Jevištní technika pak v pravou chvíli vytáhla západky a celá stěna se pádem vpřed zřítíla směrem k divákům. Efekt ohromný a umocněný tím, že na scéně zůstali hlavní protagonisté na přesně určených místech, takže jejich postavy projely výkrojem padající stěny. Toto řešení bylo však doprovázeno velkým výronem prachu zpoza padající dekorace a většine členů orchestru ulétly party, takže musely být pro příště zajištěny kolyčky na prádlo.

Bezespornu nejznámějším krizovým momentem je ale závěr Pucciniho *Toscy*. Na první pohled jde o jevištní banalitu – Tosca pronásledovaná stráží vyběhá na nejvyšší ochoz Andělského hradu a skočí z něj dolů. Jeviště se tento závěr opery traktuje většinou poměrně jedno-

duše – zpěvačka ubíhá do pozadí scény na nejzazší ochoz, přehoupne se přes něj a vrhne se z něj dolů. Nicméně tato jevištní akce většinou nevychází a zkušení operní režiséři to vědí. Skok Toscy je spíše hupnutí či sesmeknutí se a těžko lze představitelku role přinutit k tomu, aby „skutečně skočila“, když navíc jeden metr pod dekorací je pro ni připravena měkká žíněnka. A jak se vlastně skáče z takové výšky? Kdo to kdy viděl? A skáče se čelem do hlubin nebo zády? Nechci být morbidní, ale jedná se o závěr opery, navíc veristické a nic v tomto okamžiku nesmí být pokaženo, nic nesmí být směšné, nic nedostatečné. Navíc se traduje stará historka, kterou mají v kostech podvědomě obsaženu snad všichni operní umělci a která vypráví o tom, jak neoblíbené představitelce Toscy přistavili její divadelní nepřítelé pod ochoz malou trampolinu a ona se ještě několikrát neladně zjevila publiku vylítávajíc znovu a znovu nad ochoz Andělského hradu. Tedy každá rada je zde drahá. Asi nejlepší řešení zvolil režisér Vladimír Morávek spolu se scénografem Alešem Votavou v poslední inscenaci *Toscy* v Národním divadle, kdy místo představitelky Toscy vyběhla na ochoz dublérka, naznačila skok a poté padala a padala. To bylo znázorněno jednak tím, že byla bodově nasvícena, pak tím, že proud vzduchu z fukaru skrytého za ochozem jí napřímil vlasy proti směru pádu a tím, že se před níblesku rychle odvíjel látkový pruh též proti směru jejího pádu s nakresleným povrchem Andělského hradu, podle něž se řítíla dolů. Dábelský a emotivní efekt to byl.

Držme proto palce režisérům, aby byli v těchto těžkých momentech děje některých oper invenční, aby se je nesnažili obcházet či odfláknout a aby tak nepustili zadními vrátky do operní inscenace legraci, která není v těchto operních zlomech většinou vůbec na místě.

Jiří Srstka

VÝROČÍ ČLENŮ SPOLKU DILIA V ROCE 2014

50 PaedDr., PhD. Ivo HARÁK
Mgr. Petr MALÁSEK

55 Mgr. Marek JÍCHA
Prof. JUDr. Ivo TELEC

60 Zdeněk BARTÁK
Mgr. Daniel DÍTĚ
Prof. Dr. Josef DOLISTA
Ing. Daniel FIKEJZ
PhDr. Alena FIŠEROVÁ
Mgr. Svatopluk K. JEDLIČKA
PhDr. Anna KARENINOVÁ, Ph.D.
Mgr. Jiří KODEŠ
Mgr. Dušan KUKAL
Mgr. Vlastimil PEŠKA
Helena REJŽKOVÁ
Mgr. Josef ŘEHÁČEK
MgA. Jaroslava ŠIKTANCOVÁ
Prof. MUDr. Jan ŠKRHA, Dr.Sc.
Mgr. Zdeněk ZELENKA

65 Milan DVOŘÁK
PhDr. Marie HAVRÁNKOVÁ
Mgr. Jiří KASL
Ing. Stanislava KELLNEROVÁ
Václav KNOP
Mgr. Antonín KOPŘIVA
Jiří KVASNIČKA
Mgr. Olga PAVLOVÁ
Doc. JUDr. Přemysl RABAN, CSc.
PhDr. Lubomír SYNEK
PhDr. Zdena ŠMÍDOVÁ
Mgr. Marie VÁLKOVÁ

70 MgA. Antonín DAÑHEL
Dr. Petr DRDA
Ludmila ENGELOVÁ
PhDr. Milena FUCIMANOVÁ
MgA. Kristian HYNEK
PhDr. Alexander JERIE
MgA. Otakar KOSEK
Mgr. Šárka KOSKOVÁ
Marta KRUŽÍKOVÁ

Doc. Dr. Igor LISOVÝ
Rudolf PAPEŽÍK
JUDr. Petr PROUZA
PhDr. Blanka STÁRKOVÁ
Mgr. Václav VODIČKA

75 Jiřina BENDOVIÁ
ak.arch. Jindřich GOETZ
Irena GREIFOVÁ
Prof. Dušan KLEIN
Vladimír KÖRNER
Ivan KRAUS
Doc. Mgr. Jiří MACÁK
Mgr. Martin SKYBA
Mgr. Jiří STÖHR
Prof. Mgr. Jaromír ŠOFR
Dušan ZÁHUMENSKÝ

80 prom.fil. Václav ČAPEK
Juraj HERZ
Miroslav ONDRÍČEK
Mgr. Vladimír SKALSKÝ
Jiří ŠÁMAL
Věra ŠIMKOVÁ - PLÍVOVÁ
Alexander ZAPLETAL

85 Václav DANĚK
PhDr. Jarmila EMMEROVÁ
Jiří HANIBAL
Lubomír ŠTERC
doc. MUDr. Josef Alois TICHÝ, CSc.
Vlastislav TOMAN
Mgr. Jiří VOJTA

90 PhDr. Vlasta DVOŘÁČKOVÁ
Ludmila ROMPORTLOVÁ

**Gratulujeme a přejeme všem hodně osobního štěstí,
pohody, i tvůrčích sil!!!**

ÚMRTÍ ČLENŮ SPOLKU DILIA V ROCE 2014

akad.arch. Karel Černý	7. 4. 1922 – 5. 9. 2014
PhDr. František Fröhlich	13. 5. 1934 – 3. 7. 2014
Vlasta Krejčíková	27. 9. 1921 – 6. 10. 2014
JUDr. Šárka Lipská	24. 4. 1926 – 30. 7. 2014
Dr. Jindřich Pokorný	12. 4. 1927 – 23. 8. 2014
Mgr. Viktor Růžička	10. 3. 1943 – 10. 2. 2014

KONTAKTY

DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentura o. s.
Krátkého 1
190 03 Praha 9 - Vysočany

ŘEDITEL
prof. JUDr. Jiří Srstka
tel.: 283 892 686

Sekretariát ředitele
Eva Kraupnerová
tel.: 283 893 603
fax: 283 893 599

Ústředna: 283 891 587

Linka pro volání z mobilu: 606 614 658

AGENTURA

Divadelní oddělení
vedoucí
Zdeněk Harvánek
tel. a fax: 266 199 876

Hudební oddělení
vedoucí
Zdeněk Harvánek
tel. a fax: 266 199 876

Literární oddělení
vedoucí
Alena Jakoubková
tel.: 266 199 841

Mediaální oddělení
vedoucí
Mgr. Jan Barták
tel.: 266 199 862, 283 890 666
fax: 283 891 599

KOLEKTIVNÍ SPRÁVA AUTORSKÝCH PRÁV

ředitel kolektivní správy
Mgr. Jan Barták
tel.: 266 199 862, 283 890 666
fax: 283 891 599

PRÁVNÍ ODDĚLENÍ

Mgr. Viktor Košut
tel.: 266 199 865

Mgr. Klára Parkanová
tel.: 266 199 847

dědictví a úschova děl
Zuzana Hůlková
tel.: 266 199 834

EKONOMICKÉ ODDĚLENÍ

hlavní ekonom
Anna Tichá
tel.: 266 199 818

vedoucí honorářové účtárny
Václava Kaplanová
tel.: 266 199 867

Podrobné členění jednotlivých oddělení včetně seznamu zaměstnanců a jejich kompetencí naleznete na www.dilia.cz. E-mailové adresy zaměstnanců DILIA jsou ve formátu **prijmeni@dilia.cz**.

Kudy k nám: Metrem B na stanici „Vysočanská“, poté cca. 3 min. pěšky. Ulice Krátkého se nachází naproti Galerii Fénix ze strany, kde je ČSOB a KB. V přízemí naší budovy se nachází restaurace U Kapitána, na budově je velký nápis DILIA.